

Tekstil İmalat Sektöründe İşletme Ölçeklerine Göre Finansal Performansın Karşılaştırmalı Analizi: TCMB Sektör Bilançoları Üzerine Bir Araştırma

A Comparative Analysis of Financial Performance by Firm Size in the Textile Manufacturing Sector: Evidence from the CBRT Sector Balance Sheets

Filiz SİVASLIOĞLU ^a

^a İstanbul Gelişim Üniversitesi, İktisadi İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi, İstanbul, Türkiye, fsivaslioglu@gelisim.edu.tr

MAKALE BİLGİSİ ÖZET

Anahtar Kelimeler:

Karşılaştırmalı Tablolar Analizi
Finansal Performans
Tekstil Sektörü
Sektör Bilançoları

Geliş Tarihi 1 Kasım 2025

Düzeltilme Tarihi 4 Ağustos 2026

Kabul Tarihi 15 Ağustos 2026

Makale Sınıflandırması:
Araştırma Makalesi

Amaç – Finansal performans, işletmelerin kaynaklarını etkin kullanma düzeyini, finansal sürdürülebilirliğini ve rekabet gücünü ortaya koyan temel göstergelerden biridir. Bu araştırmanın amacı, tekstil imalat sektöründe faaliyet gösteren büyük, orta ve küçük ölçekli işletmelerin finansal performanslarını karşılaştırmalı olarak analiz etmek ve 2021-2023 dönemindeki değişimini ortaya koymaktır.

Yöntem – Araştırmada, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (TCMB) tarafından yayımlanan 2021, 2022 ve 2023 yıllarına ait tekstil imalat sektörü bilanço verileri kullanılmıştır. İşletmelerin finansal performansları; karşılaştırmalı tablolar analizi, oran analizi, trend analizi ve DuPont analizi gibi çok boyutlu analiz yöntemleriyle değerlendirilmiştir.

Bulgular – Analiz sonuçları, büyük ölçekli işletmelerin likidite, finansal yapı ve kârlılık göstergeleri bakımından daha güçlü bir performans sergilediğini, orta ve küçük ölçekli işletmelerde ise finansal yapı ve kaynak kullanımına ilişkin yapısal sorunların daha belirgin olduğunu göstermektedir. Ayrıca artan üretim maliyetleri, finansman giderleri, döviz kuru dalgalanmaları ve dış talepteki daralmanın tüm işletme ölçeklerinde finansal performansı olumsuz etkilediği belirlenmiştir.

Tartışma – Bulgular, işletme ölçeğinin finansal performans üzerinde belirleyici bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir. Büyük ölçekli işletmelerin finansal açıdan daha dirençli olduğu, orta ve küçük ölçekli işletmelerin ise ekonomik dalgalanmalara karşı daha kırılgan bir yapı sergilediği tespit edilmiştir. Çalışma, TCMB sektör bilançoları kullanılarak tekstil imalat sektöründe işletme ölçeklerine göre gerçekleştirilen karşılaştırmalı finansal performans değerlendirmesiyle literatüre katkı sunmakta ve sektör yöneticileri, yatırımcılar ve politika yapıcılar için yol gösterici bulgular ortaya koymaktadır.

ARTICLE INFO

Keywords:

Comparative Financial Statement Analysis
Financial Performance
Textile Sector
Sector Balance Sheets

Received 1 November 2025

Revised 4 August 2026

Accepted 15 August 2026

Article Classification:
Research Article

ABSTRACT

Purpose – Financial performance is one of the fundamental indicators reflecting firms' efficiency in utilizing resources, financial sustainability, and competitive strength. The purpose of this study is to comparatively analyze the financial performance of large-, medium-, and small-sized enterprises operating in the textile manufacturing sector and to examine the changes observed during the 2021-2023 period.

Design/methodology/approach – The study utilizes the sectoral balance sheet data of the textile manufacturing industry for the years 2021, 2022, and 2023 published by the Central Bank of the Republic of Türkiye (CBRT). The financial performance of enterprises was evaluated using a multidimensional analytical approach, including comparative financial statement analysis, ratio analysis, trend analysis, and DuPont analysis.

Findings – The findings indicate that large-sized enterprises demonstrate stronger financial performance in terms of liquidity, financial structure, and profitability compared with medium- and small-sized enterprises. The results also reveal that increasing production costs, rising financing expenses, exchange rate volatility, and declining external demand adversely affected the financial performance of enterprises across all size groups during the study period.

Discussion – The findings suggest that firm size is an important determinant of financial performance. Large-sized enterprises exhibit greater financial resilience, whereas medium- and small-sized enterprises are more vulnerable to adverse economic conditions. By providing a comparative financial performance assessment based on firm size using CBRT sectoral balance sheet data, this study contributes to the existing literature and offers practical implications for managers, investors, and policymakers in the textile manufacturing sector.

ETİK ONAY / ETHICAL APPROVAL: Bu çalışma, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (TCMB) tarafından yayımlanan kamuya açık sektör bilanço verilerine dayanmaktadır ve insan katılımcı içermediğinden etik kurul izni gerektirmemektedir.

Önerilen Atıf / Suggested Citation

Sivaslıoğlu, F. (2026). Tekstil İmalat Sektöründe İşletme Ölçeklerine Göre Finansal Performansın Karşılaştırmalı Analizi: TCMB Sektör Bilançoları Üzerine Bir Araştırma, *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 18 (3), 2256-2272.

1. Giriş

İşletmelerin sürdürülebilir büyümeleri, rekabet avantajı elde edebilmeleri ve değişen ekonomik koşullara uyum sağlayabilmeleri, güçlü bir finansal yapıya sahip olmalarına bağlıdır. Son yıllarda küresel ekonomik belirsizlikler, yüksek enflasyon, finansman maliyetlerindeki artış, tedarik zinciri aksaklıkları ve döviz kuru dalgalanmaları işletmelerin finansal yapılarını daha kırılgan hâle getirmiştir. Bu gelişmeler, işletmelerin yalnızca mevcut mali durumlarını izlemelerini değil, aynı zamanda finansal riskleri zamanında belirleyerek sürdürülebilir büyümeyi destekleyecek stratejik kararlar almalarını da zorunlu kılmaktadır. Bu nedenle işletmelerin finansal durumlarının düzenli olarak değerlendirilmesi, kaynaklarını etkin kullanmaları ve uzun dönemli rekabet güçlerini koruyabilmeleri açısından kritik önem taşımaktadır (OECD, 2024; IMF, 2024).

İşletmelerin finansal durumlarının değerlendirilmesinde finansal performans analizleri temel yönetim araçlarından biri olarak kullanılmaktadır. Finansal performans analizleri; işletmelerin likidite, faaliyet etkinliği, sermaye yapısı, kârlılık ve borç ödeme gücü gibi temel göstergelerini değerlendirerek yöneticiler, yatırımcılar, kreditorler ve diğer paydaşlara karar alma sürecinde önemli bilgiler sunmaktadır. Karşılaştırmalı tablolar analizi, oran analizi, trend analizi ve DuPont analizi gibi yöntemler işletmelerin finansal durumlarının dönemler, rakip işletmeler ve sektör ortalamaları çerçevesinde değerlendirilmesine olanak sağlarken, finansal tablo kalemleri arasındaki ilişkileri ve zaman içerisindeki değişimleri ortaya koyarak geleceğe yönelik tahminlerin yapılmasına ve stratejik planlama süreçlerinin desteklenmesine katkıda bulunmaktadır. Finansal performans analizlerinin işletmelerin yalnızca geçmiş dönem başarılarını değerlendirmeye değil, aynı zamanda gelecekteki büyüme potansiyelini, finansal risklerini ve stratejik karar alma süreçlerini desteklemeye hizmet ettiği belirtilmektedir (Akgüç, 1998; Çabuk ve Lazol, 2005; Wahlen vb., 2023; CFA Institute, 2023; Hitchner, 2024; Brigham ve Ehrhardt, 2023; Higgins, 2022). Benzer şekilde Brealey vd., (2023), küresel ekonomik belirsizliklerin arttığı dönemlerde işletmelerin finansal dayanıklılıklarının düzenli performans analizleriyle izlenmesinin sürdürülebilir rekabet avantajı açısından kritik önem taşıdığını ifade etmektedir.

Tekstil imalat sektörü, Türkiye ekonomisinin üretim, istihdam ve ihracat kapasitesi bakımından stratejik sektörlerden biri olup, ülkenin sanayi üretimine ve dış ticaret performansına önemli katkılar sağlamaktadır. Bununla birlikte sektör, küresel değer zincirlerine yüksek düzeyde entegre olması nedeniyle üretim maliyetleri, enerji fiyatları, döviz kuru hareketleri, dış talep dalgalanmaları ve finansmana erişim koşullarındaki değişimlerden doğrudan etkilenmektedir (WTO, 2024; OECD, 2024; UNIDO, 2023). Özellikle son yıllarda yaşanan küresel ekonomik gelişmeler, tekstil sektöründe faaliyet gösteren işletmeler açısından finansal yönetimin önemini daha da artırmıştır. Artan hammadde maliyetleri, yüksek faiz oranları ve finansman giderleri işletmelerin likidite yapıları ile kârlılıklarını olumsuz etkileyebilmekte; bu durum finansal performansın düzenli olarak analiz edilmesini stratejik bir gereklilik hâline getirmektedir. Güçlü ve sürdürülebilir bir finansal yapıya sahip olmak yalnızca işletme performansının korunması açısından değil, aynı zamanda uluslararası rekabet gücünün devamlılığı ve ülke ekonomisine sağlanan katma değer in sürdürülebilmesi açısından da büyük önem taşımaktadır (European Environment Agency, 2024; OECD, 2024).

Sektörde faaliyet gösteren işletmelerin ekonomik gelişmelerden etkilenme düzeyi, büyük ölçüde işletme ölçeğine göre farklılık göstermektedir. Büyük ölçekli işletmeler sermaye yapısı, finansmana erişim olanakları, kurumsal yönetim uygulamaları ve teknolojik yatırımlar bakımından önemli avantajlara sahip olurken, küçük ve orta ölçekli işletmeler sınırlı finansal kaynakları nedeniyle ekonomik dalgalanmalardan daha fazla etkilenmektedir. Bu durum işletme ölçeğinin finansal performans üzerindeki etkisinin karşılaştırmalı olarak incelenmesini gerekli kılmaktadır (UNIDO, 2024; European Commission, 2025; IFC, 2023).

İşletme ölçeği ile finansal performans arasındaki ilişki literatürde farklı teorik yaklaşımlar çerçevesinde açıklanmaktadır. Bunlar, Ölçek Ekonomisi Teorisi, Sermaye Yapısı Teorisi ve Kaynak Temelli Yaklaşım olarak sayılabilir. Ölçek Ekonomisi Teorisi, üretim hacmi arttıkça sabit maliyetlerin daha geniş bir üretim kapasitesine yayılması sonucunda birim maliyetlerin azalacağını ve işletmelerin verimlilik avantajı elde edeceğini ileri sürmektedir. Teoriye göre büyük ölçekli işletmeler, üretim kapasitesi, finansmana erişim olanakları ve kaynak kullanımındaki etkinlikleri sayesinde maliyet avantajı sağlayarak daha yüksek finansal performans sergileyebilmektedir. Nitekim güncel çalışmalar da büyük ölçekli işletmelerin finansmana erişim, üretim verimliliği ve uluslararası rekabet açısından daha güçlü bir konumda bulunduğunu ve bu avantajların finansal performanslarına olumlu yansıdığını ortaya koymaktadır (OECD, 2024; UNIDO, 2024). Sermaye Yapısı Teorisi, işletmelerin borç ve özkaynak bileşimlerinin finansal risk ve kârlılık üzerinde belirleyici

olduğunu savunmaktadır. İşletme büyüklüğüne bağlı olarak finansman kaynaklarına erişim imkânlarının farklılaşması, sermaye yapısını ve buna bağlı olarak finansal performansı etkileyebilmektedir. Diğer taraftan Kaynak Temelli Yaklaşım, işletmelerin sürdürülebilir rekabet üstünlüğünü sahip oldukları değerli, nadir ve taklit edilmesi güç kaynaklarla açıklamaktadır. Finansal kaynaklar, teknolojik altyapı, insan sermayesi ve yönetsel yetkinlikler gibi stratejik kaynakların etkin kullanımı uzun dönemli finansal performansın temel belirleyicileri arasında yer almaktadır (Barney ve Mackey, 2019). Bu nedenle araştırmada elde edilen bulgular söz konusu üç teorik yaklaşım çerçevesinde değerlendirilmiştir.

Son yıllarda finansal performansın değerlendirilmesine yönelik çalışmalar önemli ölçüde artmış olup özellikle 2022–2025 döneminde farklı sektörlerde oran analizi, DuPont analizi, finansal performans endeksleri ve çok kriterli karar verme yöntemleri kullanılarak çeşitli araştırmalar gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmaların önemli bir bölümü işletmelerin likidite, faaliyet etkinliği, sermaye yapısı ve kârlılık göstergelerini inceleyerek finansal performansını etkileyen faktörleri ortaya koymuştur. Ayrıca sürdürülebilirlik, dijital dönüşüm, kurumsal yönetim uygulamaları ve makroekonomik koşulların finansal performans üzerindeki etkileri de güncel araştırmalarda sıklıkla ele alınmaktadır. Bununla birlikte mevcut literatür incelendiğinde tekstil imalat sektörüne yönelik çalışmaların büyük ölçüde işletmelerin genel finansal performansının değerlendirilmesine odaklandığı, işletme ölçekleri temelinde karşılaştırmalı finansal performans analizlerinin ise sınırlı sayıda olduğu görülmektedir. Özellikle TCMB sektör bilançoları kullanılarak büyük, orta ve küçük ölçekli tekstil işletmelerinin finansal performanslarının aynı araştırma kapsamında karşılaştırıldığı çalışmaların oldukça yetersiz olduğu dikkat çekmektedir. Ayrıca mevcut çalışmaların önemli bir kısmı yalnızca belirli finansal oranlarla sınırlı kalırken, likidite, faaliyet etkinliği, finansal yapı, kârlılık ve DuPont performans göstergelerini bütüncül biçimde birlikte değerlendiren araştırmaların sayısı oldukça azdır.

Özellikle son yıllarda finansal performansın değerlendirilmesine ilişkin araştırmalar, işletmelerin finansal yapılarının kapsamlı biçimde analiz edilmesine odaklanmıştır. Gül (2025), Borsa İstanbul'da faaliyet gösteren tekstil işletmelerinin finansal performansını DuPont analiziyle inceleyerek özsermaye kârlılığını belirleyen temel bileşenleri ortaya koymuştur. Erdoğan (2023) ise otomotiv sektöründe DuPont analizinin işletmelerin finansal performanslarının karşılaştırılmasında etkin bir araç olduğunu göstermiştir. Çil Koçyiğit vd., (2022) sağlık sektöründe gerçekleştirdikleri çalışmada DuPont analizinin işletmelerin kârlılık performansının ayrıntılı değerlendirilmesine katkı sağladığını belirtmiştir. Bu araştırma, söz konusu literatür boşluğunu doldurarak tekstil imalat sektöründe faaliyet gösteren işletmelerin finansal performansını işletme ölçekleri temelinde kapsamlı biçimde değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Bu yönüyle çalışma hem finansal analiz literatürüne teorik katkı sunmakta hem de sektör yöneticileri, yatırımcılar ve politika yapıcılar açısından karar alma süreçlerine yol gösterebilecek güncel bulgular sağlamaktadır.

2. Literatür

Çalışmanın bu bölümde finansal performans analizine ilişkin ulusal ve uluslararası çalışmalar özetlenmiştir. Literatür incelendiğinde, finansal analiz tekniklerinin konaklama, sağlık, bankacılık, turizm ve ticaret gibi farklı sektörlerde yaygın olarak kullanıldığı görülmektedir. Yapılan çalışmalarda ağırlıklı olarak karşılaştırmalı tablolar analizi, oran analizi, trend analizi ve dikey analiz yöntemlerinden yararlanılmış; işletmelerin likidite, kârlılık, sermaye yapısı ve faaliyet etkinlikleri değerlendirilmiştir (Korkmaz ve Güney, 2012; Omağ, 2014; Şen ve Zengin, 2015; Karadeniz vd., 2016; Bilici ve Aydın, 2018; Yenisu, 2019; Beyhan, 2020). Bu araştırmaların ortak sonucu, yüksek finansman giderleri, borçluluk düzeyi ve maliyet artışlarının işletmelerin finansal performansını olumsuz etkilediğini göstermektedir.

Bu araştırmada elde edilen bulgular söz konusu çalışmalarla büyük ölçüde örtüşmektedir. Özellikle küçük ölçekli işletmelere ait sektör ortalamalarının büyük ölçekli işletmelere göre daha düşük finansal performans sergilemesi, finansmana erişim güçlükleri ve düşük kârlılığın küçük işletmeler üzerinde daha belirgin olduğunu ortaya koyan Özgülbaş vd., (2006) ve Karadeniz vd., (2016) ile uyumludur. Benzer şekilde, 2022–2023 döneminde tüm işletme ölçeklerinde kârlılık göstergelerinin zayıflaması, Şen vd., (2015)'in finansman maliyetleri ve ekonomik dalgalanmaların işletme performansını olumsuz etkilediğine ilişkin bulgularını desteklemektedir. Ayrıca Beck vd., (2005) ile Gemici ve Polat (2019) tarafından yapılan araştırmada, küçük işletmelerin ekonomik krizlerden daha fazla etkilenmesi ve kârlılıklarının makroekonomik koşullara daha duyarlı olduğuna ilişkin sonuçlar bu araştırmanın bulgularıyla paralellik göstermektedir. Araştırmanın

kuramsal altyapısını güçlendirmek ve literatürdeki güncel eğilimleri ortaya koymak amacıyla, finansal performans ile işletme ölçeği ilişkisini inceleyen uluslararası çalışmalar şunlardır:

Uluslararası literatürde finansal performans analizine ilişkin çalışmaların son yıllarda özellikle tekstil sektörü, firma büyüklüğü ve kârlılık ilişkisi üzerinde yoğunlaştığı görülmektedir. Yapılan araştırmalarda ağırlıklı olarak DuPont analizi, oran analizi, panel veri analizi ve regresyon yöntemleri kullanılmıştır. Khan vd., (2022), Putri vd., (2023) ve Irmawan ve Irsan (2023) tekstil sektöründe DuPont analizini kullanarak net kâr marjı ve özkaynak kârlılığının finansal performansın temel belirleyicileri olduğunu ortaya koymuşlardır. Saddiqa vd., (2024), Intenza vd., (2025), Hanun ve Pradina (2025) ile Sangadji vd., (2025) ise firma büyüklüğü, sermaye yapısı ve likiditenin finansal performansı anlamlı biçimde etkilediğini belirtmişlerdir. Genel olarak uluslararası çalışmalar da ulusal çalışmalar gibi büyük ölçekli işletmelerin ekonomik dalgalanmalara karşı daha dayanıklı olduğunu, küçük ölçekli işletmelerin ise finansman ve maliyet baskılarından daha fazla etkilendiğini göstermektedir.

Mevcut çalışmalar incelendiğinde araştırmaların büyük bölümünün tek bir finansal analiz yöntemi (DuPont, oran analizi veya panel veri analizi) üzerine yoğunlaştığı görülmektedir. Bu araştırma, TCMB sektör bilançolarını esas alarak farklı işletme ölçeklerine ait sektör ortalamalarını çok boyutlu finansal analiz teknikleriyle birlikte incelemesi bakımından literatüre özgün katkı sağlamaktadır.

3. Yöntem

Araştırmanın yönteminde, Türkiye’de tekstil imalat sektöründe faaliyet gösteren işletmeler; net satış büyüklükleri esas alınarak büyük, orta ve küçük ölçekli olmak üzere sınıflandırılmış ve analizler bu ölçeklendirme çerçevesinde 2021, 2022 ve 2023 yıllarını kapsar şekilde gerçekleştirilmiştir. Bu çalışma nitel bir çalışma olup kullanılan veriler, TCMB tarafından işletmelerin gönüllülük esasına dayalı olarak her yıl düzenli olarak yayımlanan finansal bilgilerden oluşturulan sektör bilançoları veri setinden temin edilmiştir. Araştırmanın evrenini Türkiye’de tekstil üretimi alanında faaliyet gösteren tüm işletmeler oluşturmaktadır. Bu kapsamda, TCMB sektör bilançoları içinde yer alan tekstil ürünleri imalatı sektörüne ve yıllarına ait mali tablolar örneklem olarak kabul edilmiştir. Veri seti sektörel düzeyde toplulaştırılmış bilgiler sunduğundan, örneklem seçiminde amaçlı örnekleme yaklaşımı benimsenmiş ve sektörü temsil eden finansal veriler bütüncül olarak analiz edilmiştir. Veri seti; bilanço, gelir tablosu, temel finansal oranlar ve nakit akış unsurlarını kapsayan ikincil nitelikte resmi verilerdir. Verilerin doğruluğu ve güvenilirliği, TCMB’nin standart raporlama yöntemleri çerçevesinde güvence altına alınmıştır. Araştırmada herhangi bir doğrudan veri toplama aracı (anket, görüşme vb.) kullanılmamış, tüm analizler bu ikincil veri seti üzerinden gerçekleştirilmiştir. Tüm analizler oranlara dönüştürülmüş ve ilgili analiz teknikleri çerçevesinde yorumlanmıştır. Her bir oran, finansal tablolar üzerinden ilgili formüller kullanılarak hesaplanmış ve ölçek grupları arasında karşılaştırılmıştır. Bu çok boyutlu analiz yaklaşımı, işletmelerin likidite, mali yapı, faaliyet ve kârlılık göstergelerinin hem ölçek bazında hem de dönemsel olarak karşılaştırılmasına olanak sağlamıştır. Bu yöntem doğrultusunda, 2021–2023 yılları arasında işletme ölçeklerinin finansal denge, kârlılık ve sürdürülebilirlik üzerindeki etkileri sistematik biçimde değerlendirilmiştir. Bu yönleriyle çalışma, tekstil sektöründe farklı ölçeklerde faaliyet gösteren işletmelerin finansal yapılarının kapsamlı ve çok boyutlu analizini sunmakta ve sektörel finansal eğilimlerin belirlenmesini sağlamaktadır.

4. Finansal Analiz Teknikleri

İşletme faaliyetleri kapsamında, mevcut yükümlülüklerin yerine getirilme kapasitesinin değerlendirilmesi, buna bağlı olarak doğru ve düzeltici nitelikte kararların alınabilmesi sürecinde, finansal analizlerin önemi hayati bir düzeyde ortaya çıkmaktadır (Özyürek ve Erdoğan, 2011: 231). Finansal analizlerin hammadde işletmelerin bilançosu ve gelir tablosudur. Muhasebe süreci dikkate alınarak bilanço ve gelir tablosu hazırlanmakta ve bu tablolar sayesinde işletmelerin durumları hakkında değerlendirmeler ve yorumlar yapılmaktadır (Elmas, 2016: 4). Finansal tablolar hem işletme sahibi ve yöneticilerin hem de birçok çıkar grubunun bilgilendirilmesini sağlamaktadır. Bu analizler cari dönem ve geçmiş dönemi kapsayacak şekilde hazırlanarak geleceğin planlanmasında belirleyici olmaktadır. Aşağıda, finansal analiz tekniklerinden olan karşılaştırmalı tablolar analizi, oran analizi, Dupont analizi ve trend analizi teorik olarak ele alınmaktadır.

4. 1. Karşılaştırmalı Tablolar Analizi

Karşılaştırmalı tablolar analizi, farklı tarihleri ele alan en az iki döneme ait veri tablolarını inceleyerek finansal tablolardaki kalemlerin aralarındaki ilişkilerin ve değişimlerini tutarsal ve oransal olarak hesaplanması ve yorumlanması şeklinde tanımlanmaktadır (DeFranco ve Lattin 2007; Ceylan ve Korkmaz 2008). Bu analizle işletmelerin dönemsel performanslarındaki artışlar veya azalışlar net şekilde izlenebilmektedir (Jagels ve Coltman, 2004a; Çabuk ve Lazol, 2010a). Söz konusu analiz tekniği, iş dünyasından bilim dünyasına kadar birçok alanda kullanılmaktadır. Karşılaştırma analizi ile yapılacak hesaplama şu şekildedir (Jagels ve Coltman 2004b; Karapınar ve Zaif 2012);

Tutarsal Değişim = Son Dönem – Baz Alınan Dönem (veya ilk dönem)

Yüzdesel Değişim = Tutarsal Değişim/Baz Alınan Dönem x100

Bu çalışmada büyük, orta ve küçük ölçekli işletmelerin temel finansal göstergeleri dönemler itibarıyla tablolar halinde sunulmuş ve işletmelerin ölçek farklılıklarının finansal performansa yansımalarını görsel ve betimsel açıdan değerlendirilmiştir.

4. 2. Oran Analizi

Finansal analizlerde işletmelerin performanslarını değerlendirmeleri, yönetimi güçlendirmeleri ve yatırım kararlarını alabilmeleri açısından birçok yöntem bulunmaktadır. Bunlardan en etkili ve yaygın kullanılanlardan biri oran analizidir. Finansal tabloların mevcut kalemlerinin aynı tabloda temel bir kaleme oranlayarak yüzdelik olarak ifade edilmesi oran analizidir. Oran analizi, ekonomik ve mali yapıda çalışma durumu ve karlılık olan iki kalem arasındaki ilişkiyi basit anlamda ifade etmektedir. Oranların amaçlara uygun bütünleştirilerek değerlendirilmesi ve yorumlanması önemlidir (Akdoğan ve Tenker, 2010: 640). Bu analiz, şirketlerin karlılığının ve gider yapısının yıllara göre nasıl oransal olarak değişebildiğini göstermektedir. Ayrıca farklı büyüklükteki işletmeler arasında oranlarla kıyaslama yapılabilmesi sağlamaktadır. Bilanço ve gelir tablosu kalemleri ile elde edilen finansal oranlarla likidite, karlılık, borç ödeme ve verimlilik değerlendirilmektedir (Jagels ve Coltman, 2004c; Çabuk ve Lazol, 2010b). Oran analizi, işletmelerin finansal yapılarının güçlü ve zayıf yönlerini ortaya koymak için uygulanan temel bir araçtır. Oran analizi ile yapılacak hesaplama şu şekildedir:

Finansal Oran (%) = (İlgili Finansal Kalem / Karşılaştırılan Finansal Kalem) × 100

Burada ilgili finansal kalem, payı, karşılaştırılan finansal kalem ise paydayı ifade etmektedir. Hesaplanan oranlar, işletmenin likidite, mali yapı, faaliyet etkinliği ve kârlılık açısından finansal performansının değerlendirilmesinde kullanılmaktadır.

4. 3. DuPont Analizi

DuPont analizi, 1919 yılında geliştirilmiş olup, finansal performansın unsurlarını ayrıntılı biçimde ortaya koyan bir yöntemdir. Hem gelir tablosu hem de finansal durum tablosundan yararlanması nedeniyle kapsamlı bir yaklaşım sunan bu teknik, özellikle aktif kârlılığı (Return on Assets ROA) ve özsermaye kârlılığını (Return on Equity ROE) bütüncül bir yapıda incelemektedir. DuPont analizi, özkaynak kârlılığını (ROE) net kâr marjı, varlık devir hızı ve özsermaye çarpanı olmak üzere üç temel bileşen üzerinden inceleyerek işletmenin kârlılık, verimlilik ve finansal kaldıraç düzeyini değerlendirmektedir. Gelir tablosu ve bilançoya dayalı olarak gerçekleştirilen bu yöntem, kâr ile kullanılan kaynakların ilişkilendirilmesini sağlayarak işletmelerin finansal performansını ve kaynak kullanım etkinliğini ölçmede önemli bir araçtır (Brown, 1923; Kawuri, 2022). Bu çalışmada kullanılan özkaynak karlılığı (ROE) şu şekilde formüle edilmektedir.

ROE=Net Kar Marjı x Varlık Devir Hızı x Özkaynak Çarpanı

DuPont analizi, işletmelerin finansal performansını değerlendirirken yalnızca kaynak kullanım verimliliğini değil, aynı zamanda sermaye yapısı, maliyetler ve satış etkinliğini de kapsamlı biçimde incelemektedir. Bu yöntem, şirketlerin ve sektörlerin karşılaştırmalı analizine olanak tanıyarak güçlü ve zayıf yönlerin objektif olarak belirlenmesini sağlar. Böylece yöneticilere kârlılığı artırmaya yönelik stratejik kararlar alma imkânı sunarken, yatırımcılara da yüksek özkaynak kârlılığına sahip sektör ve şirketleri seçmede önemli bir referans oluşturmaktadır (Tijiang vd., 2020).

4. 4. Trend Analizi

Trend analizi, işletmenin finansal kalemlerinin yıllar içindeki değişimini görmek için kullanılan bir yöntemdir. Trend analizi, bilanço ve gelir tablosu kalemlerinin seçilen baz yıla göre endekslenmesi yoluyla finansal değişimlerin dönemler itibarıyla izlenmesini sağlayan bir yöntemdir. Bu analizde mali tablo hesapları belirlenen bir yıla göre endekslenmekte, o yıl veya bir önceki yıl endeks değerleri 100 olarak kabul edilmekte ve finansal tabloların mutlak rakamlarında dönemler itibarıyla yaşanan artış veya azalışlar incelenmektedir (Penman, 2012: 316-317; Clemenson ve Sellers, 2013: 257; Toroslu ve Durmuş, 2013: 80). Bu yaklaşım, işletmenin mali tablolarındaki kalemlerin zaman içindeki eğilimlerini ortaya koyarak dinamik bir değerlendirme imkânı sunmaktadır. Özgülbaş (2006b) tarafından trend analizi kullanılarak Türkiye'deki kamu hastanelerinin finansal durumları incelenmiş ve hastanelerin finansal başarıya ulaşmasına katkı sağlayacak öneriler geliştirilmiştir. Trend analizi için genel formül şu şekildedir:

$$\text{Trend Yüzdesi} = \text{Analiz Dönemi Tutarı} / \text{Baz Yıl Tutarı} \times 100$$

Bu çalışmada 2021–2023 dönemi arasındaki finansal oranların yıllara göre değişimini ortaya koymak amacıyla oranlardaki artış veya azalış eğilimleri incelenmiş ve ölçek bazında farklılıklar değerlendirilmiştir.

5. Bulgular

Tekstil sektöründe faaliyet gösteren işletmelerin ölçek bazında sektör bilançolarına ait 2021, 2022 ve 2023 yıllarını kapsayan karşılaştırmalı tablolar analizi sonuçları aşağıda yer almaktadır. Sonuçlarda değişimler ve bunların hangi kalemlerden kaynaklandığı ele alınmıştır. Ayrıca finansal yapının korunup korunmadığı ve baz alınan yıllara göre tutar ve oransal bağlamda anlamlılığı ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Aşağıda Tablo 1'de tekstil sektöründe büyük ölçekli işletmelerin 2021-2022 ve 2022-2023 yıllarına ait bilanço verilerinin aktif (varlık) bölümünün karşılaştırmalı bilanço analizi yer almaktadır.

Tablo 1. Tekstil Sektöründe Büyük Ölçekli İşletmelerin Aktif Bölümünün Karşılaştırmalı Analizi

	2021	2022	2023	2021-2022		2022-2023	
Bilanço (Bin TL)				Değişim		Değişim	
Aktif (Varlıklar)	Tutar	Tutar	Tutar	Tutar	%	Tutar	%
I-Dönen Varlıklar	245,099,047	385,185,54	393,633,83	140,086	57,16	8,448,297	2,19
A-Hazır Değerler	52,013,556	75,247,816	63,951,784	23,234,260	44,67	-11,296,032	-15,01
B-Menkul Kıymetler	2,813,020	4,409,324	4,899,633	1,596,304	56,75	490,309	11,12
C-Ticari Alacaklar	81,949,940	123,659,53	136,843,97	41,709,592	50,90	13,184,439	10,66
D-Diğer Alacaklar	18,806,205	26,474,181	33,893,816	7,667,976	40,77	7,419,635	28,03
E-Stoklar	81,353,505	140,894,60	141,086,21	59,541,104	73,18	191,605	0,14
F-Yıllara Yay İnş. Onar Mali	36,438	3,437	81,457	-33,001	-90,57	78,020	2,270
G-Gel Ayla ait Gid/ Gel Taha	2,694,909	3,597,512	5,364,911	902,603	33,49	1,767,399	49,13
H-Diğer Dönen Varlıklar	5,431	10,899	7,512	5,468	100,68	-3,387	-31,09
II-Duran Varlıklar	111,013	227,523	191,274	-116,510	104,95	-36,249	-15,93
A-Ticari Alacaklar	427,077	766,475	865,055	339,398	79,47	98,580	12,86
B-Diğer Alacaklar	2,301,808	1,313,921	2,131,656	-987,887	-42,91	817,735	62,25
C-Mali Duran Varlıklar	12,081,880	14,915,071	9,280,463	2,833,191	23,45	-5,634,608	-37,78
D-Maddi Duran Varlıklar	78,326	176,555	144,190	98,229	125,43	-32,365	-18,33
E-Mad Olmaya Dur Varlıkla	15,383	30,499	28,648	15,116	98,26	-1,851	-6,07
F-Öze Tükenme Tabi Varlıkl	18,398	21,523	18,186	3,125	16,99	-3,337	-15,50
G-Gel Yıllara Gid/Gel Tahak	1,455,551	2,767,768	5,068,310	1,312,217	90,18	2,300,542	83,11
H-Diğer Duran Varlıklar	1,017	683,0	1,071	-334	-32,84	388	56,79
Aktif (Varlıklar) Toplamı	356,112,203	612,709,23	584,908,42	256,597,02	72,05	-27,800,810	-4,54

Kaynak: www.tcmb.gov.tr/sektorbilancelari

Tablo 1'de 2021-2023 dönemi bilanço analizinde verilen sonuçlara göre, dönen varlıklar, 2021–2022 döneminde %57,16 oranında önemli bir artış göstermiş, 2022–2023 döneminde önceki yıla göre sadece %2,19 artış kaydedilmiştir. Bu durum, dönen varlık artış hızının yavaşladığını göstermektedir. 2022'de duran varlıklarda %104,95 artışla yatırım dönemi yaşanmıştır (makine, tesis, arsa vb. yatırımlar). Ancak 2023'te duran varlıklar %-15,93 oranında azalmıştır. Bu, yatırımın durduğu veya amortisman etkisinin güçlü olduğunu göstermektedir. 2021–2022 döneminde büyük ölçekli tekstil işletmeleri için hızlı büyüme ve yatırım yılı olmuştur. Üretim, satış ve varlık genişlemesi yaşanmıştır. 2022–2023 dönemi ekonomik belirsizlikler, artan maliyetler ve finansman zorlukları nedeniyle durgunluk gözlenmiştir. Nakit azalırken duran varlıklarda düşüş, stoklarda sabitlenme olmuştur. Likidite açısından dönen varlık oranı yüksek seyretmekle birlikte nakit

azalması dikkat çekmektedir. Finansal yapı açısından işletmeler yatırımlardan sonra finansal denge dönemine girmiştir. Aktif (varlıklar) toplamı 2021–2022 döneminde aktif toplamında %72,05’lik çok güçlü bir artış yaşanmıştır. Bu artış, işletmenin varlıklarını genişlettiğini, üretim kapasitesini ve faaliyet hacmini büyüttüğünü göstermektedir. Ancak 2022–2023 döneminde aktif toplamı %-4,54 oranında azalmıştır. Bu düşüş, büyük olasılıkla stok birikimi, duran varlık yatırım yavaşlaması veya nakit azalışı ile ilgilidir. 2022 yılı, bu işletme grubunun büyüme yılı, 2023 yılı ise denge ve daralma yılı olmuştur. Aşağıda Tablo 2’de tekstil sektöründe büyük ölçekli işletmelerin pasif bölümünün karşılaştırmalı analizi yer almaktadır.

Tablo 2. Tekstil Sektöründe Büyük Ölçekli İşletmelerin Pasif Bölümünün Karşılaştırmalı Analizi

				2021-2022		2022-2023	
Bilanço (Bin TL)	2021	2022	2023	Değişim		Değişim	
Pasif Kaynaklar	Tutar	Tutar	Tutar	Tutar	%	Tutar	%
III-Kısvade Yabancı Kay	147,826,53	237,441,47	241,162,041	89,61,940	160,6	3,720,563	101,57
A-Mali Borçlar	70,012,372	111,674,21	111,262,541	41,661,844	159,5	-411,675	99,63
B-Ticari Borçlar	48,638,646	74,174,049	68,501,445,5	25,535,403,6	152,5	-5,672,604,1	92,37
C-Diğer Borçlar	11,549,178	20,526,422	22,894,050,8	8,977,244,4	177,8	2,367,628,4	111,53
D-Alınan Avanslar	9,795,865	21,832,007	26,209,846,3	12,036,142,5	222,9	4,377,838,6	120,0
E-YılYay İnş/Onar Hak Ed	880,0	0,0	42,623,2	-880,0	0,0	42,623,2	–
F-Öden Ver/Diğer Yüküml	3,009,443	3,262,284	5,613,035	252,841	108,4	2,350,751	172,0
G-Borç/Gider Karşılıkları	1,242,064,2	1,342,961,3	1,789,298,7	100,897,1	108,1	446,337,4	133,3
H-Gel Ay ait geli/gide taha	32,43,451,0	4,404,057,5	4,474,514,4	1,160,606,5	135,8	70,456,9	101,60
I-Diğ Kısvade Yaban Kay	334,637,6	225,478,5	374,686,5	-109,159,1	67,4	149,208	166,2
IV Uz Vade Yab Kaynakl	73,936,793	113,853,901	107,653,725	39,917,108	154,0	-6,200,176	94,56
A-Mali Borçlar	68,321,116	102,522,693	94,919,967,8	34,201,576	150,1	-7,602,725,3	92,56
B-Ticari borçlar	2,739,758,6	4,679,850,2	6,464,251,7	1,940,091,6	170,8	1,784,401,5	138,1
C-Diğer Borçlar	1,756,837,3	4,667,840,5	3,700,457,6	2,911,003,2	265,7	-967,382,9	79,3
D-Alınan Avanslar	61,220,0	140,770,5	51,010,4	79,550,5	230,0	-89,760,1	36,2
E-Borç/Gider karşılıkları	586,897,0	868,861,7	1,109,418,5	281,964,7	148,0	240,556,8	127,6
F-Gel yıl ait geli/gide taha	441,924,6	945,232,8	1,408,619,6	503,308,2	213,9	463,386,8	149,0
G-Diğ uz vade yab kaynak	29,039,9	28,653,1	0,1	-386,8	98,7	-28,653	0,35
V-Özkaynaklar	134,348,87	261,413,851	236,092,653	127,064,979	194,6	-25,321,197,2	90,3
A-Ödenmiş Sermaye	43,035,318	64,651,092	83,858,079	21,615,774	150,2	19,206,986	129,7
B-Sermaye yedekleri	33,686,544	108,964,920	66,609,767	75,278,375	323,6	-42,355,153	61,1
C-Kar yedekleri	13,317,301	19,354,006	22,843,799	6,036,705	145,3	3,489,793	118,0
D-Geçmiş yıllar karları	23,452,696	39,534,349	36,990,581	16,081,652	168,6	-2,543,768	93,6
E-Geçmiş yıllar zararları (-)	(8,372,096)	(10,217,635)	(6,851,102)	1,845,538	122,0	-3,366,532	67,0
F-Dönem net karı (zararı)	29,229,107	39,127,116	32,641,528	9,898,009	133,9	-6,485,587	83,5
Pasif (Kaynaklar) Toplam	356,112,20	612,709,231	584,908,421	256,597,027	172,1	-27,800,809	95,5
İşletme Sayısı	614	560	344	-54	91,2	-216	61,4

Kaynak: www.tcmb.gov.tr/sektorbilancolari

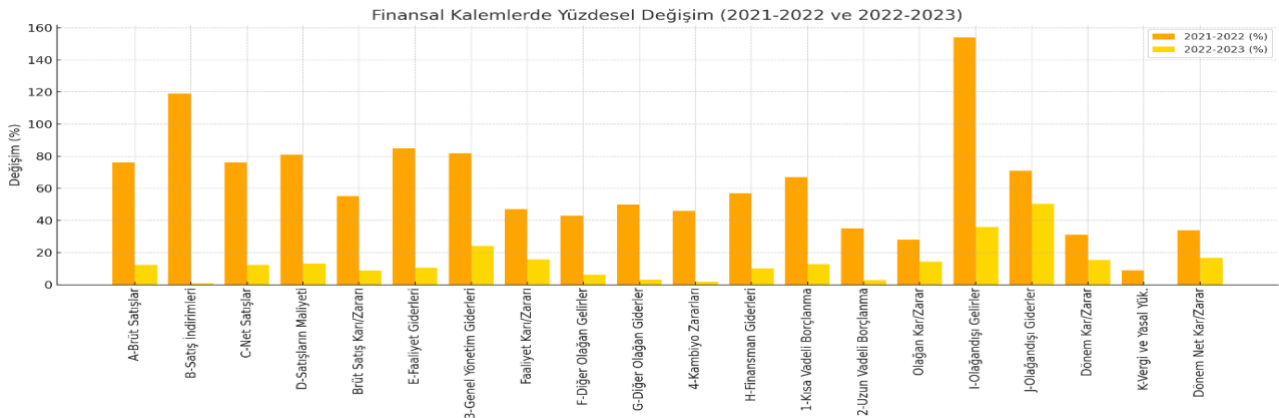
Tablo 2’de 2021–2022 döneminde kısa vadeli yabancı kaynaklar %160,6 oranında artış göstermiştir. 2022–2023 döneminde ise hafif artışla %101,57 oranında sınırlı bir büyüme göstermiştir. Kısa vadeli borçlardaki hızlı yükseliş, 2022 yılında işletmelerin finansman ihtiyacını kısa vadeli kaynaklarla karşıladığını göstermektedir. 2023’te ise artış oranı çok düşmüş, bu da borçlanma hızının yavaşladığı anlamına gelmektedir. Uzun vadeli yabancı kaynaklar 2021–2022 döneminde yükselmiş %154,0 artış, 2022–2023’de %94,56 oranında sınırlı düşüş göstermiştir. 2021–2022 döneminde özkaynaklar %194,6 oranında ciddi bir artış göstermiş, 2022–2023’de ise gerileyerek %90,3 seviyesinde kalmıştır. Özkaynaklarda ve net kârda yaşanan azalma, şirketin büyüme hızının yavaşladığını, ancak mali yapının hâlâ güçlü olduğunu göstermektedir. 2022’de sektör hızla büyümüş, ancak 2023’te dengeye gelmiş ve küçülme başlamıştır. Bu tipik olarak bir “genişleme durgunluk” geçişine işaret etmektedir. Bilanço yapısı hâlâ güçlü görünse de artan finansman maliyetleri ve kâr düşüşü kaynaklarda daralma yaratmıştır. İşletme sayısındaki düşüş sektörde birleşmeler, devralmalar veya faaliyet sonlandırmaları yaşandığını göstermektedir. Aşağıda Tablo 3’de tekstil sektöründe büyük ölçekli işletmelerin gelir tablosunun karşılaştırmalı analizi yer almaktadır.

Tablo 3. Tekstil Sektöründe Büyük Ölçekli İşletmelerin Gelir Tablosunun Karşılaştırmalı Analizi

				2021-2022		2022-2023	
	2021	2022	2023	Değişim		Değişim	
	Tutar	Tutar	Tutar	Tutar	%	Tutar	%
A-Brüt Satışlar	302,132,84	532,852,03	468,025,253	230,719,19	176,3	-64,826,783	87,9
B-Satış İndirimleri (-)	5,142,506	11,279,060	11,368,048	6,136,554	219,3	88,988	100,8
C-Net Satışlar	296,990,33	521,572,07	456,657,204	224,581,73	175,7	-64,914,872	87,5
D-Satışların Maliyeti (-)	236,772,88	428,160,04	371,484,359	191,387,16	180,8	-56,675,688	86,8
Brüt Satış Karı veya Zararı	60,217,457	93,412,928	85,172,845	33,195,471	155,1	-8,240,083	91,2
E-Faaliyet Giderleri (-)	13,140,546	24,351,371	26,953,121	11,210,825	185,3	2,601,750	110,7
-Genel Yönetim Giderleri	5,898,418	10,716,357	13,319,670	4,817,939	181,8	2,603,313	124,3
Faaliyet Karı veya Zararı	47,076	69,061,557	58,219,724	69,014,481	146,614	-10,841,833	84,3
F-Diğ Faal Olağa Gelir ve Karlar	60,659,907	86,969,224	92,428,273	26,309,317	143,4	5,459,049	106,3
G-Diğ Faal Olağa Gide ve Zar (-)	54,177,071	81,483,340	78,846,190	27,306,269	150,4	-2,637,150	96,8
-Kambiyo Zararları (-)	51,766,565	75,450,933	74,192,972	23,684,368	145,7	-1,257,961	98,3
H-Finansman Giderleri (-)	20,690,991	32,567,438	35,843,778	11,876,447	157,4	3,276,340	110,0
-Kıs Vade Borçlanm Giderle (-)	14,228,472	23,819,460	26,840,442	9,590,988	167,4	3,020,982	112,7
-Uz Vade Borçlan Giderleri (-)	6,462,519	8,747,978	9,003,335	2,285,459	135,4	255,357	102,9
Olağan Kar veya Zarar	32,868,754	41,980,002	35,958,029	9,111,248	127,7	-6,021,973	85,7
I-Olağandışı Gelir ve Karlar	1,832,137	4,652,379	6,327,821	2,820,242	254,0	1,675,442	136,0
J-Olağandışı Gider ve Zararla (-)	2,487,463	4,252,925	6,391,741	1,765,462	170,9	2,138,816	150,3
Dönem Kar veya Zararı	32,213,428	42,379,456	35,894,109	10,166,028	131,5	-6,485,347	84,7
K-Dö Kar / Diğ. Ya Yük. Karş. (-)	2,984,321	3,252,339	3,252,581	268,018	109,6	242	100,0
Dönem Net Kar veya Zararı	29,229,107	39,127,116	32,641,528	9,898,009	134,0	-6,485,588	83,5
İşletme Sayısı	614	560	344	-54	91,2	-216	61,4

Kaynak: www.tcmb.gov.tr/sektorbilancolari

Tablo 3'e göre, 2021–2022 döneminde net satışlar %175,7 artış göstermiştir. Sektörde yüksek ihracat talebi, kur avantajı ve iç piyasa canlanması etkili olmuştur. 2021–2022 dönemi, tekstil sektörünün genişlediği, üretim hacminin arttığı ve kârlılığın yüksek olduğu bir “altın yıl”dır. Satışların maliyeti, 2021–2022’de %180,8 oranda yükselmiş, 2022–2023 döneminde gerileyerek %86,8 oranında azalmıştır. Brüt satış karı 2021–2022’ %155,1 artış göstermiş, 2022–2023’de düşerek %91,2 seviyesinde gerçekleşmiştir. Bu satış gelirlerindeki düşüşün brüt karı da olumsuz etkilediğini göstermektedir. Olağan kar 2021–2022’de %127,7 artış göstermiş, 2022–2023 döneminde %85,7 oranında gerilemiştir. 2022–2023 dönemi, sektörün “büyümeden dengeye” geçtiği, kâr marjlarının daraldığı ve finansal baskıların arttığı bir dönemdir. Satışlar azalsa da sektör hâlâ pozitif net kâr üretmektedir. Ancak faaliyet verimliliği ve finansal sürdürülebilirlik açısından 2023’te risk sinyalleri başlamıştır. İşletme sayısı 2021–2022 döneminde 614’ten 560’a düşerek %91,2 oranında azalmış, 2022–2023 döneminde 344 işletmeye gerileyerek %61,4 seviyesinde düşüş göstermiştir. Bu, sektörde konsolidasyon veya işletme sayısında önemli bir daralma olduğunu göstermektedir. Aşağıda Şekil 1’de büyük ölçekli işletmelerde gelir tablosu kalemlerinin yıllara göre dağılımının grafiği yer almaktadır.

Şekil 1. Büyük Ölçekli İşletmelerde Gelir Tablosu Kalemlerinin Yıllara Göre Dağılımı

Şekil 1’de büyük ölçekli işletmelerde 2021-2022 aralığında net satışlarda ve net karlılıkta artış olduğu 2022-2023 aralığında ise, her iki kalemden de düşüş meydana geldiği görülmektedir. En büyük artış 2021-2022 döneminde olağandışı gelir ve karlar kaleminde %154 meydana geldiği görülmektedir. Olağandışı gider ve zararlar kalemi ise 2022-2023 döneminde %50,29 oranla 2021-2022 yıllarına göre düşük olduğu görülmektedir. Aşağıda Tablo 4’de tekstil sektöründe orta ölçekli işletmelerin 2021-2023 yıllarına ait bilanço verilerinin aktif bölümünün karşılaştırmalı analizi yer almaktadır.

Tablo 4. Tekstil Sektöründe Orta Ölçekli İşletmelerin Aktif Bölümünün Karşılaştırmalı Analizi

				2021-2022		2022-2023	
Bilanço (Bin TL)	2021	2022	2023	Değişim		Değişim	
Aktif (Varlıklar)	Tutar	Tutar	Tutar	Tutar	%	Tutar	%
I-Dönen Varlıklar	63,173,680	106,973,32	154,549,95	43,799,641	169,3	47,576,634	144,6
A-Hazır Değerler	11,216,983	18,166,258	24,820,218	6,949,275	161,9	6,653,960	136,7
B-Menkul Kıymetler	146,146	520,326	945,780	374,180	356,1	425,454	181,9
C-Ticari Alacaklar	22,782,123	40,026,388	57,725,719	17,244,265	175,7	17,699,331	144,3
D-Diğer Alacaklar	1,323,839	2,456,539	3,365,425	1,132,700	185,5	908,886	137,0
E-Stoklar	24,898,380	40,819,978	61,296,004	15,921,598	163,9	20,476,026	150,2
F-Yıllı Yay İnş v Onarım Maliye	11,809	19,428	65,472	7,619	164,5	46,044	337,0
G-Gele Ayl Ait Gid ve Gel Tahak	359,345	526,027	925,024	166,682	146,4	398,997	175,8
H-Diğer Dönen Varlıklar	2,435,051	4,438,373	5,406,310	2,003,322	182,2	967,937	121,8
I-Duran Varlıklar	23,062,084	44,400,840	62,366,346	21,338,756	192,5	17,965,506	140,5
A-Ticari Alacaklar	153,163	207,581	365,572	54,418	135,5	157,991	176,1
B-Diğer Alacaklar	365,329	219,229	469,588	-146,100	60,0	250,359	214,2
C-Mali Duran Varlıklar	926,117	1,044	1,640	-925,073	0,11	596	157,1
D-Maddi Duran Varlıklar	17,324,766	34,111,782	47,158,436	16,787,016	196,7	13,046,654	138,3
E-Mad Olmayan Duran Varlıklar	3,464,323	7,356,694	10,588,321	3,892,371	212,4	3,231,627	144,0
F-Öze Tükenmeye Tabi Varlıklar	2,130	12,446	4,634	10,316	584,0	-7,812	37,2
G-Gele Yıll Ait Gid ve Gel Tahak	481,839	966,518	1,491	484,679	200,7	-965,027	0,15
H-Diğer Duran Varlıklar	344,414	482,349	647,756	137,935	140,0	165,407	134,4
Aktif (Varlıklar) Toplamı	86,235,764	151,374,161	216,916,30	65,138,397	175,5	65,542.140	143,4

Kaynak: www.tcmb.gov.tr/sektorbilancolari

Tablo 4’de toplam aktiflerde (varlıklar) 2021’den 2022’ye geçişte %175.5 oranında artış görülürken 2022’den 2023’e %143.4 oranda artış gerçekleşmiştir. Büyüme oranı azalış gösterse de hacimsel büyüme devam etmektedir. Dönen varlıklardaki artışlarla, işletmelerin likiditesi korunmuş aynı zamanda satış hacmi ve üretimi de artış göstermiştir. Duran varlıkların güçlü artışının, yatırım yapıldığını ve işletmelerin uzun vadeli kapasite geliştirmeyi hedeflediklerini göstermektedir. Ancak ticari alacaklar ve stoklardaki hızlı artış, nakit döngüsünün yavaşlayabileceğini de düşündürmektedir. Genel olarak yorumlamak gerekirse, 2021-2023 dönemlerinde işletmelerde hem dönen hem de duran varlıklarında ciddi artışlar gözlemlenmektedir. Likidite durumu, yatırımlar, alacaklar ve stoklar kalemlerinde dengeli artışlar görülmektedir. Bu sonuçlar işletmelerin kontrollü büyüme stratejileri uyguladıklarını düşündürmektedir. Özellikle maddi duran varlıkların artışı, 2021-2022 %196,7, 2022-2023 %138,3 üretim kapasitesinin artırıldığını ortaya koymaktadır. Stok ve alacak artışları da satışların genişlediğini gösterirken, nakit artışı da finansal riskin kontrol altında tutulduğunu gösteriyor. Aşağıda Tablo 5’de tekstil sektöründe orta ölçekli işletmelerin 2021-2023 yıllarına ait bilanço verilerinin pasif bölümünün karşılaştırmalı analizi yer almaktadır.

Tablo 5. Tekstil Sektöründe Orta Ölçekli İşletmelerin Pasif Bölümünün Karşılaştırmalı Analizi

				2021-2022		2022-2023	
Bilanço (Bin TL)	2021	2022	2023	Değişim		Değişim	
Pasif (Kaynaklar)	Tutar	Tutar	Tutar	Tutar	%	Tutar	%
III Kıs vadel yabancı kaynaklar	40,039,707	72,373,360	98,108,840	32,333,653	180,7	25,735,480	135,6
A-Mali Borçlar	8,441,654	17,956,770	23,366,589	9,515,116	212,7	5,409,819	130,2
B-Ticari Borçlar	18,569,376	33,333,332	44,237,525	14,763,956	179,5	10,904,193	132,7
C-Diğer Borçlar	6,314,832	10,148,144	14,585,523	3,833,312	160,7	4,437,379	143,8
D-Alınan Avanslar	5,066,698	8,538,687	11,687,365	3,471,989	168,5	3,148,678	137,0
E-Yıllar yaygın İnş ve Hak Edişl	0,0	8,170	18,170	8,170	-	10,000	222,3
F- Ödenece V ve Diğ Yükümlülü	1,067,702	1,309,946	2,644,549	242,244	122,7	1,334,603	202,0
G-Borç ve Gider Karşılıkları	345,886	658,988	990,013	313,102	190,5	331,025	150,2
H-Gele Aylara ait Gel/Gide Taha	210,117	373,284	463,527	163,167	177,6	90,243	124,2
I-Diğ Kıs Vad Yabancı Kaynaklar	23,439	46,037	115,574	22,598	196,4	69,537	251,0
IV-Uz Vade Yabancı Kaynaklar	13,056,069	20,875,117	30,908,189	7,819,048	159,9	10,033,072	148,1

A-Mali Borçlar	10,389,773	16,318,200	22,926	5,928,427	157,1	-16,295,274	140,5
B-Ticari Borçlar	519,948	1,299,742	2,567,043	779,794	0,25	1,267,301	197,7
C-Diğer Borçlar	1,943,824	2,938,062	4,364,380	994,238	151,2	1,426,318	148,5
D-Alınan Avanslar	120,058	175,636	788,508	55,578	146,3	612,872	448,9
E-Borç ve Gider Karşılıkları	38,226	75,415	77,485	37,189	197,3	2,070	102,7
F-Gelec Yıl ait Gel/Gider Tahak	41,249	61,106	177,714	19,857	148,1	116,608	290,7
G-Diğ Uz Vad Yabancı Kaynakla	2,990	6,953	6,389	3,963	232,5	-564	91,9
V-Öz Kaynaklar	33,139,987	58,125,684	87,899,271	24,985,697	175,3	29,773,587	151,2
A-Ödenmiş Sermaye	14,113,457	22,090,817	34,880,833	7,977,360	156,5	12,790,016	157,9
B-Sermaye Yedekleri	8,987,863	17,658,860	25,885,616	8,670,997	196,3	8,226,756	146,6
C-Kar Yedekleri	2,549,949	3,402,510	5,543,086	852,561	133,5	2,140,576	163,0
D-Geçmiş Yıllar Karları	6,872,198	9,797,122	15,238,507	2,924,924	142,5	5,441,385	155,5
E-Geçmiş Yıllar Zararları (-)	(3,448,252)	(3,844,691)	(3,788,065)	396,439	111,5	-56,626	98,5
F-Dönem Net Karı (Zararı)	4,064,771	9,021,064	10,139,293	4,956,293	222,0	1,118,229	112,4
Pasif (Kaynaklar) Toplamı	86.235,764	151.374,161	216.916,301	65.138.397	175,5	65.542.140	143,3
İşletme Sayısı	1.443	1.443	1.189	0	100,0	-254	82,4

Kaynak: www.tcmb.gov.tr/sectorbilancolari

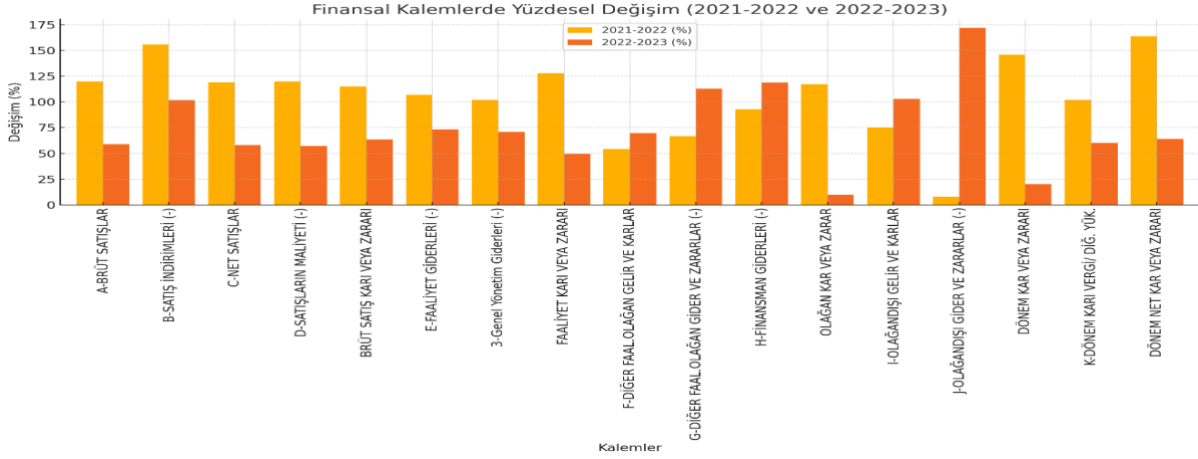
Tablo 5’de tekstil sektöründe orta ölçekli işletmelerin 2021-2023 yıllarına ait bilanço verilerinde pasif toplamı 2021’den 2022’ye %175,5 oranda artış gösterirken 2022’den 2023’e %143,3 oranda azalmıştır. Yani, işletmelerin varlık artışı borç ve özkaynaklardaki yükselişle finanse edilmiştir. 2021–2023 döneminde kısa vadeli yabancı kaynaklardaki artış, %135,6 likidite riskini artırıcı bir unsur olmaktadır. Özellikle mali borçlardaki artış, işletmelerin kısa vadeli krediye bağımlılığının yükseldiğini göstermektedir. Uzun vadeli borçlarda sürdürülebilir büyüme mevcuttur. Özellikle mali borçlar ve alınan uzun vadeli avanslar, işletmelerin yatırım odaklı finansman kullandığını göstermektedir. Özkaynaklardaki güçlü büyüme, sektörün finansal dayanıklılığını artırmıştır. 2021–2023 döneminde kârların sermayeye eklendiği, yeniden değerlendirme farklarının ve sermaye artışlarının yapıldığı anlaşılmaktadır. 2021–2023 arasında bilanço hacmi hızla büyümüş, özkaynak oranı artmış, kısa vadeli borçlar hala yüksek olsa da özsermaye güçlenmesi finansal istikrarı desteklemiş, yatırım ve kapasite artışı uzun vadeli borçlar ve sermaye artışlarıyla finanse edilmiştir. Dolayısıyla, büyük ölçekli tekstil işletmeleri büyüme odaklı ve görece sağlam bir finansal yapıya doğru ilerlemektedir. Sektörde yatırım ve üretim ağırlıklı genişleme gözlenirken bazı işletmeler rekabet ve finansal yük altında sektörden ayrılmış olabilir. Aşağıda Tablo 6’da tekstil sektöründe orta ölçekli işletmelerin 2021-2023 yıllarına ait gelir tablosunun karşılaştırmalı analizi yer almaktadır.

Tablo 6. Tekstil Sektöründe Orta Ölçekli İşletmelerin Gelir Tablosunun Karşılaştırmalı Analizi

	2021	2022	2023	2021-2022		2022-2023	
				Değişim		Değişim	
	Tutar	Tutar	Tutar	Tutar	%	Tutar	%
A-Brüt Satışlar	90,458,623	187,005,210	239,362,332	96,546,587	206,7	52,357,122	127,9
B-Satış İndirimleri (-)	2,015,501	4,402,133	6,045,035	2,386,632	218,3	1,642,902	137,4
C-Net Satışlar	88,443,121	182,603,076	233,317,297	94,159,955	206,4	50,714,221	127,8
D-Satışların Maliyeti (-)	77,966,312	160,232,953	202,025,800	82,266,641	205,5	41,792,847	126,1
Brüt Satış Karı veya Zararı	10,476,809	22,370,123	31,291,497	11,893,314	213,5	8,921,374	139,9
E-Faaliyet Giderleri (-)	4,343,341	8,884,282	14,092,723	4,540,941	204,5	5,208,441	158,6
3-Genel Yönetim Giderleri (-)	2,643,658	5,018,558	8,585,600	2,374,900	189,8	3,567,042	171,1
Faaliyet Karı veya Zararı	6,133,468	13,485,840	17,198,774	7,352,372	219,7	3,712,934	127,5
F-Diğ Faal Olağ Gelir Karlar	7,046,786	9,585,027	15,386,948	2,538,241	136,1	5,801,921	160,5
G-Diğ Faal Olağ GidZarar(-)	5,938,544	8,939,959	13,285,781	3,001,415	150,6	4,345,822	148,6
4-Kambiyo Zararları (-)	5,514,305	8,334,295	12,428,419	2,819,990	151,1	4,094,124	149,2
5-Reeskont Faiz Giderleri (-)	33,927	81,991	142,061	48,064	241,7	60,070	173,3
6-Diğ Olağ Gider Zararlar (-)	15,800	28,630	35,792	12,830	181,4	7,162	125,1
H-Finansman Giderleri (-)	2,127,087	4,076,347	7,828,259	1,949,260	191,6	3,751,912	192,1
1-Kısvade Borçlan Giderler (-)	1,840,950	3,733,102	7,313,824	1,892,152	202,8	3,580,722	196,0
2-Uz Vade BorçlanGiderleri (-)	286,136	343,245	514,434	57,109	120,0	171,189	149,8
Olağan Kar veya Zarar	5,114,623	10,054,560	11,471,681	4,939,937	196,5	1,417,121	114,1
I-Olağandışı Gelir ve Karlar	743,094	1,509,130	2,731,892	766,036	203,1	1,222,762	181,2
J-Olağandışı Gider Zararlar (-)	863,773	934,825	1,968,462	71,052	108,2	1,033,637	210,7
Dönem Kar veya Zararı	4,993,944	10,628,865	12,235,112	5,634,921	212,9	1,606,247	115,1
K-Dön Ka VergiYük Karş, (-)	929,172	1,607,800	2,095,818	678,628	173,1	488,018	130,4
Dönem Net Kar veya Zararı	4,064,771	9,021,064	10,139,293	4,956,293	222,1	1,118,229	112,4
İşletme Sayısı	1,443	1,433	1,189	-10	99,3	-244	83,0

Kaynak: www.tcmb.gov.tr/sectorbilancolari

Tablo 6'da tekstil sektöründe orta ölçekli işletmelerin gelir tablosunun karşılaştırmalı analizi yer almaktadır. Brüt satışlarda 2021-2022 aralığında %206,7 olan rakamlar 2022-2023 aralığında düşüşe geçmiş ve %127,9 olmuştur. Talep artışının yavaşlaması ve maliyet baskısı satışların sınırlandırılmasına neden olmuştur. 2021-2022 yıllarında brüt kar ve faaliyet karlarında artış görülmekte bu da işletmelerin maliyet kalemini başarılı bir şekilde yönettiğini göstermektedir. Fakat 2023'de karlılık yavaşlamış bu da gösteriyor ki rekabette ve maliyette artış yaşanmış ve talepte yavaşlama gerçekleşmiştir. Finansman giderleri çok hızlı artmış, karın büyük bir bölümü erimekte kur riski ve borçlanma yükü işletmeleri zorlamaktadır. 2021'de işletme sayısı sektörel elenme ve birleşmeler sonucunda 1,443 iken 2023'de bu sayı 1,189 olarak düşüşe geçmiştir. Genel değerlendirme yapıldığında satışlar ve brüt kar artmış pazar büyümesi devam etmiş ancak 2023'de artış hızları yavaşlamış, giderler ve finansman maliyetleri büyümeyi engellemiştir. Bu sonuç sektörde sıkışma maliyetlerin yükselmesi ve rekabette baskı ortamının oluştuğunu göstermektedir. Aşağıda Şekil 2'de orta ölçekli işletmelerde gelir tablosu kalemlerinin yıllara göre dağılımı yer almaktadır.

Şekil 2. Orta Ölçekli İşletmelerde Gelir Tablosu Kalemlerinin Yıllara Göre Dağılımı

Şekil 2'de tekstil ürünleri imalatı yapan orta ölçekli işletmelerin 2021-2023 yıllarına ait gelir tablosunun karşılaştırmalı analizinin genel satış performansına bakıldığında 2022'de satışlar artmış ve yüksek büyüme görülürken 2023 yılında ise daha ılımlı ama sağlıklı bir büyüme olduğu tespit edilmiştir. Satışların maliyetinde artış görülmesi karlılık üzerinde baskı yarattığını açıklamaktadır. Aşağıda Tablo 7'de tekstil sektöründe küçük ölçekli işletmelerin 2021-2023 yıllarına ait bilanço verilerinin aktif bölümünün karşılaştırmalı analizi yer almaktadır.

Tablo 7. Tekstil Sektöründe Küçük Ölçekli İşletmelerin Aktif Bölümünün Karşılaştırmalı Analizi

Bilanço (Bin TL)	2021	2022	2023	2021-2022		2022-2023	
Aktif (Varlıklar)	Tutar	Tutar	Tutar	Değişim		Değişim	
				Tutar	%	Tutar	%
I-Dönen Varlıklar	24,875,552	43,767,744	77,161,186	18,892,192	175,9	33,393,442	176,4
A-Hazır Değerler	3,570,716	6,813,355	10,310,256	3,242,639	190,7	3,496,901	151,3
B-Menkul Kıymetler	34,360	94,422	172,384	60,062	274,8	77,962	182,5
C-Ticari Alacaklar	9,344,096	16,108,113	28,403,973	6,764,017	172,4	12,295,860	176,4
D-Diğer Alacaklar	649,588	1,306,148	2,281,701	656,560	201,1	975,553	174,6
E-Stoklar	9,858,905	16,858,996	31,918,596	6,999,091	171,1	15,059,600	189,3
F-Yıl Yay İnş Onarım Maliye	37,326	19,366	31,977	-17,960	51,9	12,611	165,0
G-Gele Ayla Gide/Gel Tah.	107,439,8	187,584,3	292,497,6	80,144,5	174,6	104,913,3	155,9
H-Diğer Dönen Varlıklar	1,273,118	2,379,755	3,749,797	1,106,637	186,9	1,370,042	157,6
I-Duran Varlıklar	8,505,126	18,956,166	20,843,708	10,451,040	222,9	1,887,542	110,0
A-Ticari Alacaklar	69,261	124,360	170,789	55,099	179,5	46,429	137,3
B-Diğer Alacaklar	48,300	267,516	86,357	219,216	554,0	-181,159	32,3
C-Mali Duran Varlıklar	162,754	307,251	285,145	144,497	188,8	-22,106	92,8
D-Maddi Duran Varlıklar	6,515,628	11,100,013	16,653,516	4,584,385	170,3	5,553,503	150,0
E-Mad Olma Duran Varlıkla	1,351,431	6,692,930	2,904,731	5,341,499	495,9	-3,788,199	43,4
F-Öz Tükenn Tabi Varlıklar	5,384	5,154	10,900	-230	95,7	5,746	211,4
G-Gele Yıllar Ait Gid/Gel Ta	182,231	292,884	399,060	110,653	160,7	106,176	136,3
H-Diğer Duran Varlıklar	170,133	166,055	344,096	-4,078	97,6	178,041	207,3
Aktif (Varlıklar) Toplamı	33,380,678	62,723,911	98,004,894	29,343,233	187,8	35,280,983	156,2

Kaynak: www.tcmb.gov.tr/sektorbilancolari

Tablo 7’de tekstil sektöründe küçük ölçekli işletmelerin 2021–2023 yıllarına ait aktif (varlık) kalemlerinin karşılaştırmalı analizi yer almaktadır. Toplam aktiflerde 2021–2022 döneminde artış %187,8, görülürken 2022–2023 döneminde ise %156,2 olmuştur. Dönen varlıklarda 2021-2022’de %175,9 iken 2022-2023’te %176,4 artışla üretim ve satış hacminin arttığını, işletmelerin daha fazla stok ve alacak tuttuğunu göstermektedir. Bu, büyümenin hızlandığı ama aynı zamanda likidite yönetiminin kritik hale geldiği anlamına gelmektedir. Duran varlıklardaki artış üretim altyapısının güçlendiğine işaret etmektedir. Küçük ölçekli tekstil işletmeleri 2021–2023 döneminde hızlı büyüme, kapasite artışı ve pazar genişlemesi sürecine girmiştir. Büyüme esas olarak dönen varlıklar (özellikle stok ve ticari alacaklar) üzerinden gerçekleşmiştir. Bu da faaliyet yoğunluğunun arttığını ancak aynı zamanda nakit akışı ve tahsilat yönetiminin dikkatle izlenmesi gerektiğini göstermektedir. Aşağıda Tablo 8’de tekstil sektöründe küçük ölçekli işletmelerin 2021-2023 yıllarına ait bilanço verilerinin pasif bölümünün karşılaştırmalı analizi yer almaktadır.

Tablo 8. Tekstil Sektöründe Küçük Ölçekli İşletmelerin Pasif Bölümünün Karşılaştırmalı Analizi

Pasif (Kaynaklar)	2021	2022	2023	2021-2022		2022-2023	
				Değişim		Değişim	
	Tutar	Tutar	Tutar	Tutar	%	Tutar	%
I-Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar	18,717,391	34,490,449	58,154,844	15,773,058	184,3	23,664,395	168,7
A-Mali Borçlar	2,360,242	4,508,402	7,460,412	2,148,160	191,0	2,952,010	165,5
B-Ticari Borçlar	8,253,304	15,891,966	26,542,261	7,638,662	192,7	10,650,295	166,9
C-Diğer Borçlar	4,798,742	8,222,709	13,850,318	3,423,967	171,4	5,627,609	168,5
D-Alınan Avanslar	2,420,719	4,537,440	7,966,013	2,116,721	187,5	3,428,573	175,6
E-Yıllara Yaygın İnşa Onarı Hak Ediş	0,0	118,6	3,151	118,6	–	3,032,4	2,655,6
F-Ödenecek Ver Diğer Yükümlülükler	687,080	870,018	1,563,696	182,938	126,6	693,678	179,7
G-Borç ve Gider Karşılıkları	139,664	334,204	562,181	194,540	239,3	227,977	168,2
H-Gelecek Aylara Ait Gel Gid Tahakk	41,386	84,305	164,676	42,919	203,8	80,371	195,3
I-Diğer Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar	16,252	41,282	42,132	25,030	254,0	850	102,1
II-Uzun Vadeli Yabancı Kaynaklar	4,155,657	6,607,010	9,336,670	2,451,353	159,0	2,729,660	151,3
A-Mali Borçlar	2,286,391	3,240,085	4,904,421	953,694	141,7	1,664,336	151,3
B-Ticari Borçlar	265,572	748,829	1,164,581	483,257	282,0	-747,665	0,16
C-Diğer Borçlar	1,542,167	2,470,218	3,153,070	928,051	160,2	682,852	127,6
D-Alınan Avanslar	41,889	113,792	65,043	71,903	271,8	-48,749	57,2
E-Borç ve Gider Karşılıkları	2,521,3	7,789,5	14,144,6	5,268,2	308,9	6,355,1	181,7
F-Gelecek Yıllara Ait Geli Gid Tahakk	16,731	20,962	29,073	4,231	125,3	8,111	138,7
G-Diğer Uzun Vadeli Yabancı Kaynaklar	383	5,331	6,335	4,948	1,391,4	1,004	118,9
III-Öz Kaynaklar	10,507,628	21,626,451	30,513,380	11,118,823	205,8	8,886,929	141,0
A-Ödenmiş Sermaye	5,228,274	12,789,111	13,471,985	7,560,837	244,7	682,874	105,3
B-Sermaye Yedekleri	2,559,549	4,470,011	9,198,657	1,910,462	174,7	4,728,646	205,8
C-Kar Yedekleri	983,398	1,497,550	2,136,719	514,152	152,3	639,169	142,7
1-Yasal Yedekler	108,953	167,571	260	58,618	153,8	-167,311	0,16
2-Statü Yedekleri	15,116	21,956	20,344	6,840	145,3	-1,612	92,6
3-Olağanüstü Yedekler	373,277	445,928	789,685	72,651	119,4	343,757	177,0
4-Diğer Kar Yedekleri	17,952	16,759	4,041	-1,193	93,3	-12,718	24,1
5-Özel Fonlar	468,099	845,333	1,062	377,234	180,6	-844,271	0,13
D-Geçmiş Yıllar Karları	2,706,700	3,887,516	7,381,785	1,180,816	143,6	3,494,269	189,9
E-Geçmiş Yıllar Zararları (-)	(1,767,785)	(3,120,604)	(2,961,090)	1,352,819	176,5	-159,514	94,9
F-Dönem Net Karı (Zararı)	797,491	2,102,866	1,285,323	1,305,375	263,7	-817,543	61,1
Pasif (Kaynaklar) Toplamı	33,380,678	62,723,911	98,004,894	29,343,233	187,8	35,280,983	156,2
İşletme Sayısı	3,158	3,392	3,151	234	107,5	-241	92,9

Kaynak: www.tcmb.gov.tr/sektorbilancolari

Tablo 8’de tekstil sektöründe küçük ölçekli işletmelerin 2021–2023 dönemine ait pasif yapısında önemli bir büyüme görülmekte pasif toplamı 2021–2022 döneminde %187,8, 2022–2023 döneminde ise %156,2 oranında artış göstermektedir. Bu artış, işletmelerin faaliyetlerini finanse etmek için hem öz kaynaklarını hem de yabancı kaynaklarını önemli ölçüde artırdığı sonucunu vermektedir. Kısa vadeli yabancı kaynaklar kalemi 2021–2022 döneminde %184,3 oranda ve 2022–2023 döneminde ise %168,7 oranında arttığı görülmektedir. Kısa vadeli yabancı kaynakların hızlı artışı finansman ihtiyacının doğduğu ve kısa vadeli borçlanma eğiliminin oluştuğunu göstermektedir. Uzun vadeli yabancı kaynaklardan mali borçlar kalemine bakıldığında 2021–2023 arasında işletmelerin uzun vadeli borçlanmasının %151,3 arttığı tespit edilmiştir. Ticari borçlanma, 3 yılda en hızlı artan kalem olmuştur. Alınan avanslar, 2021–2023 arasında gösterdiği düşüşle uzun vadeli satış sözleşmelerinde azalışın meydana geldiğini göstermektedir. Özkaynaklar, 2021–2022 döneminde %205,8 gibi

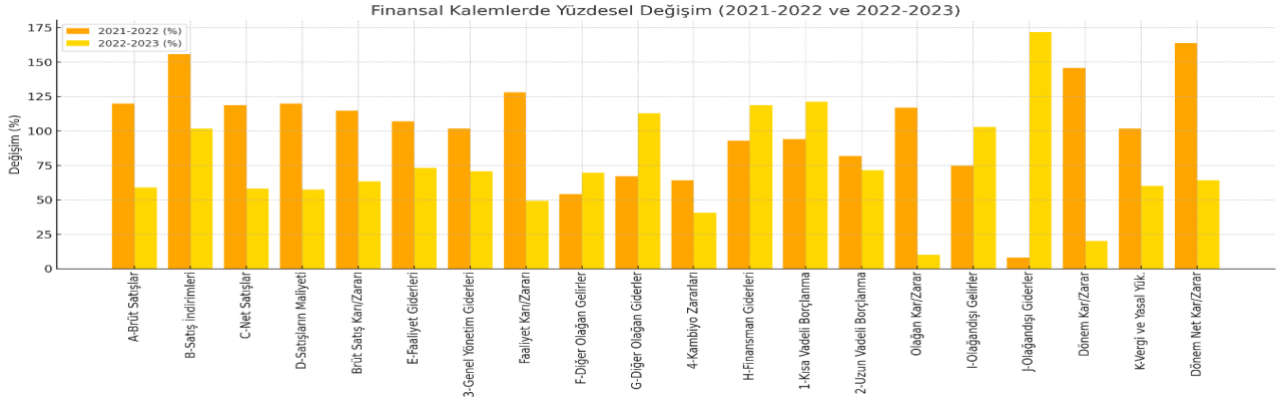
bir artışla dikkat çekerken, 2022–2023 döneminde %141,0 oranıyla 30,5 milyon TL’ye ulaşmıştır. Bu rakamlar işletmelerin karlılıkla ilgili baskılar yaşadığını ve özsermaye yapılarını güçlendirme çalışmalarını yaptıklarını göstermektedir. Kar yedekleri düzenli artış göstererek sermaye yapısını sağlamlaştırmıştır. 2022-2023 döneminde geçmiş yıllar zararları olumlu bir gelişme ile azalma göstermektedir. Dönem net karında 2021-2022 döneminde %263,7 iken 2022-2023 döneminde %61,1 oranda düşüş yaşanmıştır. Bu kar düşüşü ile öz kaynak artış hızı da yavaşlamış olabilir. Aşağıda Tablo 9’da tekstil sektöründe küçük ölçekli işletmelerin 2021-2023 yıllarına ait gelir tablosunun karşılaştırmalı analizi yer almaktadır.

Tablo 9. Tekstil Sektöründe Küçük Ölçekli İşletmelerin Gelir Tablosunun Karşılaştırmalı Analizi

				2021-2022		2022-2023	
	2021	2022	2023	Değişim		Değişim	
	Tutar	Tutar	Tutar	Tutar	%	Tutar	%
A-Brüt Satışlar	34,110,968	75,247,966	119,646,865	41,136,998	220,6	44,398,899	159,0
B-Satış İndirimleri (-)	630,428	1,612,893	3,252,092	982,465	255,9	1,639,199	201,6
C-Net Satışlar	33,480,539	73,635,073	116,394,773	40,154,534	219,7	42,759,700	158,1
D-Satışların Maliyeti (-)	29,621,411	65,320,158	102,803,994	35,698,747	220,5	37,483,836	157,4
Brüt Satış Karı veya Zararı	3,859,128	8,314,915	13,590,778	4,455,787	215,5	5,275,863	163,5
E-Faaliyet Giderleri (-)	2,353,064	4,878,219	8,454,533	2,525,155	207,4	3,576,314	173,3
3-Genel Yönetim Giderleri (-)	1,740,454	3,527,867	6,027,649	1,787,413	202,6	2,499,782	170,9
Faaliyet Karı veya Zararı	1,506,064	3,436,696	5,136,244	1,930,632	228,3	1,699,548	149,5
F-Diğ Faal Olağan Gelir Karlar	1,465,515	2,265,990	3,844,625	800,475	154,6	1,578,635	169,6
G-Diğ Faal Olağan Gir Zarar (-)	1,258,081	2,096,405	4,464,712	838,324	166,7	2,368,307	212,9
4-Kambiyo Zararları (-)	1,144,454	1,878,525	2,641,506	734,071	164,1	762,981	140,6
H-Finansman Giderleri (-)	499,157	965,641	2,113,764	466,484	193,4	1,148,123	219,0
1-Kıs Vade Borçlanm Giderler (-)	473,779	919,476	2,034,557	445,697	194,1	1,115,081	221,3
2-Uz Vadel Borçlanma Giderle(-)	25,378	46,165	79,207	20,787	182,0	33,042	171,6
Olağan Kar veya Zarar	1,214,340	2,640,639	2,402,392	1,426,299	217,4	-238,247	91,0
I-Olağandışı Gelir ve Karlar	314,421	549,422	1,117,426	234,001	174,6	568,004	203,4
J-Olağandış Gider ve Zararlar (-)	414,723	447,383	1,216,805	32,660	107,9	769,422	271,9
Dönem Kar veya Zararı	1,114,038	2,742	2,303,013	-1,111,296	0,25	2,300,271	83,962,6
K-Döne K/Diğ, Yas Yük Karş, (-)	316,547	639,812	1,017,690	323,265	202,2	377,878	159,1
Dönem Net Kar veya Zararı	797,491	2,102	1,285,323	-795,389	0,26	1,283,221	61,062,6
İşletme Sayısı	3,158	3,392	3,151	234	107,5	-241	92,9

Kaynak: www.tcmb.gov.tr/sektorbilancolari

2021–2022 döneminde Tablo 9 son derece çarpıcı bir büyüme performansı göstermektedir. Brüt satışlar %220,6 artmış, net satışlar ise %219,7 yükselmiştir. Satışların maliyetindeki artış aynı doğrultuda gerçekleşmiş olsa da brüt satış kârda %215,5’lik bir artış sağlanmıştır. Faaliyet giderleri de yükselmesine rağmen faaliyet kârı %228,3 artarak güçlü bir operasyonel performans ortaya koymuştur. Bu dönem, işletmelerin hızlı büyüyerek ölçek avantajı yakaladığı bir yıl izlenimi vermektedir. 2022–2023 dönemine gelindiğinde satış artışları devam etmesine karşın önceki yılın yüksek temposuna göre daha düşük seviyede gerçekleşmiştir. Net satışlar %158,1 artmış olsa da kârlılık tarafında bozulmalar dikkat çekiyor. 2022 yılında dönem kârının neredeyse sıfıra inmesi (yalnızca 2.742 TL) ve dönem net kârının 2.102 TL gibi oldukça düşük bir seviyede kalmasıdır. Bu durum, olağan kârdaki önemli artışa rağmen gider baskılarının kârlılığı tamamen erittiğini ortaya koymaktadır. 2023 yılında ise net kâr yeniden yükselmiş olsa da %61.062,6, satış artış oranlarına kıyasla daha zayıf bir iyileşme söz konusudur. Sonuç olarak küçük ölçekli tekstil işletmeleri satışlarını artırma konusunda başarılı olsa da kârlılıklarını sürdürülebilir şekilde korumakta zorlandığını göstermektedir. Artan finansman yükleri, kambiyo zararları ve yükselen faaliyet giderleri, büyüme hızının kâr performansına yansıtılmasını sınırlayan temel faktörlerdir. Aşağıda Şekil 3’de küçük ölçekli işletmelerde gelir tablosu kalemlerinin yıllara göre dağılımı yer almaktadır.

Şekil 3. Küçük Ölçekli İşletmelerde Gelir Tablosu Kalemlerinin Yıllara Göre Dağılımı

Şekil 3'e göre tekstil ürünleri imalatı yapan küçük ölçekli işletmelerin 2021–2022 ve 2022–2023 yıllarındaki finansal kalemlerin yüzdesel değişim grafiği yer almaktadır. 2021–2022'de pek çok kalemden (satış indirimleri, olağan dışı giderler ve dönem kar/zararı) artışlar görülürken 2022–2023 döneminde artışlar azalmış ve birçok kalemden büyüme yavaşlamıştır. Satışlar ve maliyetlerde de son dönem aralığında belirgin şekilde düşüş gerçekleşmiştir. Finansman giderlerinde ve borçlanma kalemlerinde her iki dönemde yüksek artış görülmekte bu da finansman yükünün ağırlığını göstermektedir. Aşağıda Tablo 10'da tekstil sektöründe işletmelerin yıllar bazında oran analizi yer almaktadır.

Tablo 10. Tekstil Sektöründe İşletmelerin Yıllar Bazında Oran Analizi

Finansal Oran	Büyük Ölçekli (2021-2022)	Büyük Ölçekli (2022-2023)	Orta Ölçekli (2021-2022)	Orta Ölçekli (2022-2023)	Küçük Ölçekli (2021-2022)	Küçük Ölçekli (2022-2023)
Brüt Satış Artışı (%)	76,3	-12,17	106,7	28,0	120,2	59,3
Net Satış Artışı (%)	75,7	-12,45	106,5	27,8	119,9	59,2
Brüt Kar Marjı (%)	20,29	18,65	12,26	13,41	20,29	12,36
Faaliyet Kar Marjı (%)	15,22	12,75	7,39	7,37	6,62	4,97
Net Kar Marjı (%)	9,84	7,15	4,94	4,34	2,85	1,10
Faal Giderler Satışa Oranı (%)	13,5	16,0	9,6	10,8	10,59	11,59
Finans Gider Satışa Oranı (%)	6,96	7,85	2,73	3,35	2,96	3,06
Kambiyo Zararlarını Oranı (%)	17,43	16,25	4,57	5,33	3,50	3,54
Dönem Kar Artışı (%)	31,5	-15,3	112,8	15,1	146,2	16,0
Net Kar Artışı (%)	34	-16	122	12	148	15
İşletme Sayısı Değişimi (%)	-8,8	-38,6	-0,7	-17,0	-2,9	-1,3

Kaynak: www.tcmb.gov.tr/sectorbilancolari

Tablo 10'daki oran analizine göre, büyük ölçekli işletmelerde 2021–2022 döneminde satışlarda güçlü bir büyüme görülürken yüksek finansman giderleri ve kambiyo zararları, net kar marjını sınırlamaktadır. 2022–2023 dönemine gelindiğinde net ve brüt satışlarda düşüş yaşanmakta, bu durum kârlılık oranlarını aşağı çekmektedir. Net kar artışı oranının negatif seviyeye dönmesi, maliyetler ve finansman giderleri kaynaklı kârlılık erozyonunu doğrulamaktadır. Büyük ölçekli işletmelerde işletme sayısındaki belirgin azalış, rekabet ve sürdürülebilirlik baskılarının büyük ölçeğe dahi yansıdığını göstermektedir. Orta ölçekli işletmeler analiz edildiğinde 2021–2022 döneminde oldukça yüksek satış ve kar artışı yakalamışlardır. 2022–2023 döneminde satış artış hızı azalmasına rağmen brüt kar marjında artış görülmesi, maliyet yönetiminin göreceli olarak daha başarılı olduğunu göstermektedir. Net kar marjındaki düşüş ise finansman ve kambiyo giderlerindeki artışın etkisini ortaya koymaktadır. İşletme sayısındaki gerileme, piyasa koşullarındaki zorluğun orta ölçekli yapıları da zorladığını işaret etmektedir. Küçük ölçekli işletmelerde ise, 2021–2022 döneminde güçlü bir büyüme ivmesi yakalanmış, artan talep sayesinde satış gelirleri ve kârlılık belirgin şekilde yükselmiştir. Bu süreçte işletmeler, yüksek enflasyon koşullarına rağmen fiyatlamaya avantajını etkin kullanmış ve faaliyetlerini daha verimli bir şekilde sürdürmüştür. 2022–2023 döneminde ise ekonomik koşulların zorlaşmasıyla satış artış hızı yavaşlamış, maliyet ve finansman giderlerindeki belirgin yükseliş kârlılığı baskılamaya başlamıştır. Özellikle döviz kaynaklı zararların artması, küçük ölçekli işletmelerin kâr elde etme kapasitesini sınırlandırmıştır. Net karın daha sınırlı seviyede artması ise ekonomik baskının etkilerini ortaya koymaktadır. Sonuç olarak, ilk dönemdeki güçlü performansın yerini ikinci dönemde daha zayıf ve kırılğan bir görünüm almış; küçük

işletmeler açısından sürdürülebilirlik riski belirgin şekilde artmıştır. Aşağıda Tablo 11’de tekstil sektöründe işletmelerin DuPont analizi yer almaktadır.

Tablo 11. Tekstil Sektöründe İşletmelerin DuPont Analizi Oranları

Ölçek	Dönem	Net Kar Marjı (%)	Varlık Devir Hızı	Özkaynak Çarpanı	ROE (%)
Büyük	2021-2022	7,50	0,83	1,62	10,1
Büyük	2022-2023	7,15	0,78	2,48	13,8
Orta	2021-2022	6,40	0,88	2,27	12,8
Orta	2022-2023	6,05	0,86	2,31	12,0
Küçük	2021-2022	2,85	0,95	2,00	5,4
Küçük	2022-2023	1,10	0,90	2,10	2,1

Kaynak: www.tcmb.gov.tr/sectorbilancolari

Tablo 11’de tekstil sektöründe işletmelerin ölçek ve yıllar bazında DuPont analizi oranları yer almaktadır. 2021–2022 döneminde büyük işletmelerde ROE, maliyet ve gider artışlarına rağmen sektör ortalamasının üzerinde bir performans göstermiştir. 2022–2023 döneminde ise net kar marjında sınırlı gerilemeye rağmen artan finansal kaldıraç etkisi ROE’yi yükseltmiştir. Bu durum, büyük işletmelerin finansman gücü sayesinde özkaynak kârlılığını destekleyebildiğini göstermektedir. Orta ölçekli işletmelerde her iki dönemde de ROE nispeten istikrarlı görünmektedir. Kârlılıkta yaşanan daralma, varlık verimliliği ve finansal kaldıraçın korunmasıyla dengelenmiş; bu da daha temkinli finansal yönetimi işaret etmektedir. Küçük işletmelerde ise en belirgin bozulma 2022–2023 döneminde olduğu görülmektedir. Net kar marjındaki keskin düşüş varlık devir hızının yüksekliğini gölgede bırakarak ROE’yi ciddi biçimde azaltmıştır. Finansal baskının en yoğun şekilde küçük ölçekli grupta hissedildiği açıktır. Aşağıda Tablo 12’de tekstil sektöründeki işletmelerin yıllar bazında trend analizi yer almaktadır.

Tablo 12. Tekstil Sektöründeki İşletmelerin Trend Analizi Oranları

Ölçek	Gösterge	2021-2022	2022-2023	Trend
Büyük	Net Kar Marjı (%)	7,50	7,15	Hafif düşüş
Büyük	ROE (%)	10,10	9,30	Hafif düşüş
Orta	Net Kar Marjı (%)	4,94	4,34	Düşüş
Orta	ROE (%)	7,20	6,10	Düşüş
Küçük	Net Kar Marjı (%)	2,85	1,10	Sert düşüş
Küçük	ROE (%)	4,50	2,80	Çok sert düşüş

Kaynak: www.tcmb.gov.tr/sectorbilancolari

Tablo 12’de tekstil sektöründe işletmelerin ölçek ve yıllar bazında trend analizi oranları yer almaktadır. 2022–2023 dönemlerinde tüm ölçeklerde karlılık göstergeleri düşüş eğilimine girmiştir. Büyük ölçekli işletmeler, güçlü özkaynak yapıları ve daha yüksek varlık verimliliği sayesinde ROE seviyelerini tek haneli fakat sektör ortalamasının üzerinde korurken orta ölçekli işletmelerde ROE daralması belirginleşmiş, küçük işletmelerde ise düşüş çok daha keskin olmuştur. Özellikle küçük ölçekte net kar marjının sert gerilemesi, özkaynak kârlılığına doğrudan yansımaktadır. Büyük ölçekli işletmelerin net kar marjı ve ROE değerlerinde gözlenen hafif düşüş, bu gruptaki işletmelerin maliyet ve finansman baskılarına rağmen kârlılıklarını önemli ölçüde koruyabildiklerini göstermektedir. Güçlü ölçek ekonomileri, marka gücü ve daha etkin finansal risk yönetimi, bu sınırlı gerilemenin başlıca nedenleridir. Orta ölçekli işletmelerde yaşanan hem net kar marjı hem de özkaynak kârlılığında düşüşle, rekabet ve maliyet artışlarının bu işletmeler üzerinde daha belirgin bir yük oluşturduğunu işaret etmektedir. Orta ölçekli işletmelerin büyük ölçekli işletmelere kıyasla pazarlık gücünün daha zayıf olması, finansman maliyetlerindeki artışa daha duyarlı olmalarına yol açmaktadır. Küçük ölçekli işletmelerde kârlılık göstergelerinin sert ve çok sert düşüş göstermesi, sektörün alt segmentinde sürdürülebilirlik risklerinin belirginleştiğini ortaya koymaktadır. Özellikle net kar marjındaki keskin gerileme, yüksek enflasyon, artan girdi maliyetleri ve finansman yükünün üretim ölçeği düşük işletmeler üzerinde baskı yarattığını kanıtlamaktadır. Sektörde ölçek küçüldükçe kârlılıkta gerileme eğilimi daha belirgin ve yoğun hale gelmektedir. Büyük ölçekli işletmeler sınırlı performans kaybıyla dirençli bir yapı sergilerken, küçük ölçekli işletmelerin mevcut ekonomik koşullarda riskli bir zemin üzerinde faaliyet gösterdiği anlaşılmaktadır.

6. Sonuç ve Tartışma

Bu çalışmada tekstil imalat sektöründe farklı işletme ölçeği gruplarına ait sektör ortalamalarının finansal performansı karşılaştırmalı tablolar analizi, oran analizi, DuPont analizi ve trend analizi kullanılarak değerlendirilmiştir. Bulgular yorumlanırken araştırmanın kapsadığı dönemin (2021-2023) yüksek enflasyon, finansman maliyetlerindeki artış ve kur oynaklığı gibi olağanüstü ekonomik koşulları içerdiği dikkate alınmalıdır. Dolayısıyla finansal performans göstergelerinde gözlenen değişimlerin yalnızca işletme ölçeğinin etkisini yansıttığı değil ayrıca da makroekonomik koşulların da bu sonuçlar üzerinde belirleyici etkileri bulunduğu görülmektedir.

TCMB tarafından yayımlanan sektör bilançoları ve gelir tabloları verilerinden yararlanılarak, tekstil sektöründe faaliyet gösteren işletmelerin finansal performansını karşılaştırmalı tablolar analizi ve istatistiksel analizler yöntemleri aracılığıyla incelenmiştir. Yapılan analizlerden elde edilen sonuçların literatürdeki çalışmalarla uyumlu olduğu gözlemlenmektedir. Bu çalışmada elde edilen bulgular, kâr artışındaki dalgalanmaların özellikle küçük işletmeler için daha sert olduğu, büyük ölçekli işletmelerin ise kriz dönemlerinde daha istikrarlı kârlılık sergilemesi ve dayanıklılık göstermesi ölçek ekonomileri literatüründeki görüşlerle paraleldir (Titman ve Wessels, 1988; Rajan ve Zingales, 1995). Literatürde, rekabet baskısının küçük işletmelerin elenmesine yol açtığı, büyüklerin ise güçlendiği sıklıkla vurgulanmaktadır (Caves, 1998). Ayrıca, 2022-2023 döneminde tüm ölçeklerde satış ve kârlılık oranlarında düşüş yaşandığı sonucu Şen ve Zengin (2015)'in çalışmalarında elde ettikleri bulgularla paralellik göstermektedir.

Resmî kurumlardan derlenen verilere dayalı olarak, İstanbul Tekstil ve Hammaddeleri İhracatçıları Birliği'nin açıklamasına göre, 2023 yılında tekstil ve hammaddeleri ihracatında yaklaşık %2,3 oranında bir düşüş gerçekleşmiş; bu durum, sektör büyümesinde belirgin bir zayıflama olduğunu işaret etmektedir. 2022 yılında 12,9 milyar dolar olan ihracat, 2023'te 12,6 milyar dolara gerilemiştir. Bu veriler önceki yıla göre %2,3 oranda düşüş olduğunu göstermektedir (www.ithib.org.tr). İhracat performansında oluşan bu zayıflama özellikle Avrupa Birliği ülkelerine yapılan sevkiyatlarda göze çarpmaktadır. AB'ye özellikle Almanya gibi temel pazarlara, 803 milyon dolar hacim ve %6'lık düşüşle talep daralmasını açıklamaktadır. Almanya gibi potansiyel ülkelerdeki gerileme Türk tekstil sektöründe pazar riskinin arttığını göstermektedir. Avrupa'da ekonomik durgunluk, yüksek enflasyon ve tüketici talebinde azalma sadece Türkiye gibi ara malı ve hazır giyim ihracatçısı ülkeler için değil aynı zamanda Avrupa pazarlarına ihracat yapan tüm tedarikçileri doğrudan etkilemektedir (OECD, 2024).

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verilerine göre, Türkiye'de enflasyon yüksek oranda %65-70 artış göstermiştir (TÜİK, 2024). Bu da fiyat istikrarında ciddi bozulmalar olduğunu, satın alma gücünün zayıfladığını göstermektedir. Öte yandan enerji, işçilik, lojistik gibi temel girdilerin de maliyetleri artmıştır. Yüksek enflasyon ortamı, üretici ve tüketici davranışlarını doğrudan etkilemekte ve girdi maliyetlerinde baskıya, reel sektörde faaliyetlerin zorlaşmasına yol açmaktadır. Ayrıca, TCMB'nin verilerine göre Dolar/TL kurundaki dalgalanmalar da ekonomik belirsizlikleri artırmıştır. Kur değişkenliği, ihracat yapan ve ithalata dayalı sektörlerde maliyetlerin olumsuz etkilenmesine neden olmaktadır (TCMB, 2024). Bu durum finansal planlama ve fiyatlandırma süreçlerinde öngörülebilirliği azaltmakta ve risk unsurunu ortaya çıkarmaktadır. Sonuç olarak, 2023'de 2021'e göre, Türkiye ekonomisinde hem yüksek enflasyon hem de kur dengesizliği, makroekonomik dengesizlikleri artırmış ve iş dünyasının karar alma süreçlerinde belirsizlikler yaşanmasına neden olmuştur.

Küresel tekstil sektörü birçok pazarda talep daralması yaşamıştır. Özellikle Avrupa ülkelerinde tüketici harcamalarında tasarrufa gidilmesi, tekstil gibi hızlı tüketim eğilimi gösteren sektörleri doğrudan etkilemiştir (OECD, 2023a; World Bank, 2023). Dünya Bankası, OECD ve ITMF gibi kuruluşların raporlarına göre, tüketicilerde kriz dönemlerine özgü davranışların yaşandığı görülmektedir. Harcama eğilimlerinin zayıflaması; üretim ve ihracat hacminde düşüşe yol açmış, bu durum sonucunda global tedarik zincirinde önemli sarsıntılar yaşanmıştır. Türkiye, düşük maliyetle üretim yapan Bangladeş, Vietnam ve Hindistan gibi ülkeler karşısında yüksek işçilik, enerji ve finansman maliyetleri sebebiyle rekabet dezavantajına sürüklenmiştir (ITMF, 2023). Ayrıca bu ülkeler düşük maliyet avantajlarını stratejik açıdan kullanarak ihracatlarını artırmışlar ve küresel müşterilerin fiyat odaklı tercihlerine daha kolay cevap verebilmişlerdir (OECD, 2023b). Değişen tüketici davranışları sebebiyle küresel ölçekte talep daralması Türkiye gibi üretici ülkeler için hem dış rekabet baskısını artırmış hem de ihracata dayalı büyüme stratejilerinin sürdürülebilirliğini zorlaştırmıştır.

Faiz oranlarının yüksekliği ve ekonomideki belirsizlikler işletmelerde yeni yatırım kararlarını yavaşlatmış, üretim hacimlerini azaltma yoluna gitmelerine yol açmıştır (OECD, 2024). Aynı zamanda dijitalleşmeye yeterli şekilde adapte olmayan işletmeler, tüketici davranışları değişikliklerine uyum sağlayamamışlardır (ITMF, 2024). Böylece iç piyasa ve ihracatta satış kayıpları meydana gelmiştir (TGSD, 2024). 2023’de Türkiye Giyim Sanayicileri Derneği (TGSD), Tekstil Sektör Raporları ve çeşitli sanayi odalarının değerlendirmelerine göre, işçilik maliyetlerinin yükseldiği belirtilmiştir (TGSD, 2023). Yine aynı raporlarda, enerji ve finansman yüklerinin önemli ölçüde arttığı ve üretim hacminin daraldığı açıklanmıştır (İSO, 2023). Özellikle bazı küçük ve orta ölçekli işletmelerin (KOBİ’lerin) sektörden çekildiği raporlanmıştır (TGSD, 2023). Bu dikkat çekici gelişmeler, sektördeki kırılgan yapıların ve ölçek ekonomilerinden yoksun işletmelerin piyasa koşullarına karşı savunmasız kaldıklarını açıklamaktadır. KOBİ’lerin sektörden çıkmaları, uzun vadede tedarik zincirinin zayıflamasına, istihdam kayıplarına ve yerel ekonomilerde daralmaya neden olabilmektedir. 2023 yılı açısından Türkiye tekstil sektörü maliyete dayalı kriz yılı yaşamıştır. İşletmelerin ayakta kalabilmeleri finansal ve verimlilik odaklı stratejileri uygulamalarına bağlı hale gelmiştir. Türkiye’nin bu sorunlarla baş edebilmesi için rekabet gücünü dış pazarlarda artırması, yeni pazarlara yönelmesi, üretimde katma değeri artırmaya ait stratejiler geliştirmesi gerekmektedir. Ayrıca tekstil sektöründe imalat yapan işletmelerin rekabet avantajını koruyabilmeleri için düşük maliyetli üretim ülkeleriyle rekabet etmekten ziyade, tasarım, kalite ve markalaşma faaliyetlerinde farklılaşma stratejilerine yönelmesi gerekmektedir. Sonuç olarak tekstil sektörünün enerji verimliliği, dijitalleşme, ölçek ekonomisi ve kamunun desteğinin etkin hale getirilmesi gibi yapısal değişim ve dönüşüme ihtiyacı bulunmaktadır.

Elde edilen bulgular çalışmanın teorik temelini oluşturan Ölçek Ekonomisi Teorisi, Sermaye Yapısı Teorisi ve Kaynak Temelli Yaklaşımın öngörülerıyla genel olarak uyumludur. Büyük ölçekli işletmelere ait sektör ortalamalarının daha güçlü likidite, kârlılık ve finansal yapı göstergelerine sahip olması, firma büyüklüğü ve sermaye yapısının finansal performansı olumlu etkilediğini ortaya koyan Saddiqa vd., (2024) ile Intenza vd., (2025)’nin bulgularını desteklemektedir. Ölçek Ekonomisi Teorisinin öngördüğü maliyet avantajı ve verimlilik artışını desteklemektedir. Benzer şekilde, küçük ölçekli işletmelerin ekonomik dalgalanmalardan daha fazla etkilenmesi Hanun ve Pradina (2025) tarafından ulaşılan sonuçlarla paralellik göstermektedir. DuPont analizi kapsamında özkaynak kârlılığının finansal kaldıraç ve net kâr marjındaki değişimlerden etkilenmesi, Sermaye Yapısı Teorisinin işletmelerin finansman tercihleri ile finansal performans arasındaki ilişkiye yönelik açıklamalarını doğrulamaktadır. Ayrıca DuPont analizinden elde edilen bulgular, özkaynak kârlılığının net kâr marjı, aktif devir hızı ve finansal kaldıraç bileşenleri birlikte değerlendirilerek açıklanması gerektiğini ortaya koyan Gül (2025) çalışmasıyla uyumludur. Bununla birlikte büyük ölçekli işletmelere ait sektör ortalamalarının ekonomik dalgalanmalara karşı daha dayanıklı bir görünüm sergilemesi; finansal kaynaklar, yönetim kapasitesi ve örgütsel yetkinlikler gibi stratejik kaynakların sürdürülebilir rekabet avantajı sağladığını savunan Kaynak Temelli Yaklaşımın temel varsayımlarıyla uyumludur (Barney, 1991; Barney ve Mackey, 2019).

Genel olarak literatür, işletme ölçeğinin finansal performans değerlendirmede önemli belirleyicilerinden biri olduğunu göstermektedir. Bununla birlikte bu araştırma, tekstil imalat sektöründe farklı işletme ölçeklerine ait sektör ortalamalarını karşılaştırmalı tablolar analizi, oran analizi, trend analizi ve DuPont analizini birlikte kullanarak değerlendirmesi bakımından mevcut literatürden ayrılmakta ve finansal performansa ilişkin bütüncül bir bakış açısı sunmaktadır.

Bu araştırma, TCMB tarafından yayımlanan 2021–2023 yıllarına ait tekstil imalat sektörü bilanço verileriyle sınırlıdır. Araştırmanın yürütüldüğü tarihte 2024 yılına ilişkin sektör bilançoları henüz yayımlanmadığından analizler, erişilebilen en güncel ve karşılaştırılabilir veri seti kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Ayrıca çalışma, işletme düzeyindeki finansal veriler yerine sektör ortalamalarına dayandığından işletmeler arasındaki farklılıklar ayrıntılı olarak değerlendirilememiştir. Araştırma yalnızca finansal göstergelere odaklanmış; kurumsal yönetim, dijitalleşme, inovasyon ve sürdürülebilirlik gibi finansal olmayan faktörler kapsam dışında bırakılmıştır. Bunun yanında analiz dönemi, COVID-19 sonrası ekonomik toparlanma süreci ile yüksek enflasyon, döviz kuru oynaklığı ve artan finansman maliyetleri gibi olağanüstü makroekonomik gelişmeleri içermektedir. Bu nedenle elde edilen bulgular değerlendirilirken söz konusu ekonomik koşulların finansal performans üzerindeki etkileri de dikkate alınmalıdır. Gelecekte yapılacak çalışmalarda daha uzun dönemli veri setlerinin kullanılması, işletme düzeyinde analizlerin gerçekleştirilmesi ve makroekonomik değişkenlerin modele dâhil edilmesi, bulguların açıklayıcılığını ve genellenebilirliğini artıracaktır.

AÇIKLAMALAR / DECLARATIONS

Üretken Yapay Zekâ Beyanı: Bu çalışmanın hazırlanmasında üretken yapay zekâ araçları yalnızca dil düzenlemesi ile metnin anlaşılabilirliğinin ve okunabilirliğinin artırılması amacıyla kullanılmıştır. Bu araçlar araştırma verisi üretmek, istatistiksel analiz gerçekleştirmek, bulguları yorumlamak veya bilimsel sonuçları geliştirmek amacıyla kullanılmamıştır. Yazar, yapay zekâ desteğiyle oluşturulan tüm içeriği eleştirel biçimde gözden geçirmiş ve yayımlanan çalışmanın doğruluğu, bütünlüğü ve özgünlüğüne ilişkin tüm sorumluluğu üstlenmektedir.

CRedit Yazarlık Katkı Beyanı: Filiz Sivaslıoğlu: Kavramsallaştırma, Metodoloji, Veri Toplama, Formal Analiz, Yazma – Orijinal Taslak, Yazma – İnceleme ve Düzenleme. Yazar, makalenin son halini okumuş, onaylamış ve çalışmanın tüm yönlerinden sorumlu olmayı kabul etmiştir.

Çıkar Çatışması Beyanı: Yazar, bu araştırmanın yürütülmesi, analizi, yorumlanması veya yayımlanması sürecini etkileyebilecek herhangi bir finansal, ticari, kişisel veya mesleki çıkar çatışması bulunmadığını beyan eder.

Veri Erişilebilirliği Beyanı: Bu çalışmada kullanılan veriler, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (TCMB) tarafından kamuya açık olarak yayımlanan tekstil imalat sektörü bilanço verilerinden derlenmiştir. Analiz için oluşturulan veri seti, makul bir talep üzerine sorumlu yazardan temin edilebilir.

Fon Desteği Beyanı: Yazar, bu araştırma, yazarlık veya yayın sürecine ilişkin herhangi bir kurum veya kuruluştan finansal destek almamıştır.

Etik Kurul Onayı: Bu çalışma, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (TCMB) tarafından yayımlanan kamuya açık sektör bilanço verilerine dayanmaktadır ve insan katılımcı içermediğinden etik kurul izni gerektirmemektedir.

Kaynaklar

- Akdoğan, N., & Tenker, N. (2010). *Finansal Tablolar ve Mali Analiz Teknikleri*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Akgüç, Ö. (1998). *Finansal Yönetim*. İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Muhasebe Enstitüsü.
- Barney, J. B., & Mackey, A. (2019). *Strategic Management and Competitive Advantage: Concepts*. ISBN 0134743083, 9780134743080
- Beck, T., Demirgüç-Kunt, A., & Maksimovic, V. (2005). Financial and legal constraints to growth: Does firm size matter? *The Journal of Finance*, Vol. 60, No. 1, 137-177. <http://hdl.handle.net/10411/16019>
- Beyhan, T. E. (2020). Mlp Sağlık Hizmetleri Anonim Şirketinin finansal performansının üç farklı yöntem ile analiz. *Business & Management Studies: An International Journal*, 8(2), 1777-1802. <https://doi.org/10.15295/bmij.8i2.1495>
- Bilici, N. S., & Aydın, N. (2018). Konaklama işletmelerinde finansal analizlere ilişkin bir örnek olay incelemesi. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 22(4), 2333-2355. <https://doi.org/10.17755/esosder.819470>
- Brealey, R. A., Myers, S. C., Allen, F., & Edmans, A. (2023). *Principles of Corporate Finance* (14th ed.). McGraw-Hill.
- Brigham, E. F., & Ehrhardt, M. C. (2023). *Financial Management: Theory & Practice* (16th ed.). Cengage.
- Brown, F. D. (1923). Financial performance and DuPont system analysis. *Journal of Financial Management*, 11(2), 45-56
- Ceylan, A., & T. Korkmaz. (2008). *İşletmelerde Finansal Yönetim*, Ekin Basım Yayın Dağıtım, Bursa.
- CFA Institute. (2023). *Annual report: Fiscal year 2023*. CFA Institute.
- Clemenson, B., & Sellers R. D. (2013). Educational case hull house: An autopsy of not-for-profit financial accountability. *Journal of Accounting Education*, (31), 252-293
- Caves, R. E. (1998). Industrial organization and new findings on the turnover and mobility of firms. *Journal of Economic Literature*, Vol. 36, No. 4, 1947-1982
- Çabuk, A., & Lazol, İ. (2005). *Mali Tablolar Analizi*, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Çabuk, A., & Lazol, İ. (2010). *Finansal Tablolar Analizi*. Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Çil Koçyiğit, S., Ekinci, N., & Özşahin, F. (2022). "Özel Bir Zincir Hastane Grubunun Karlılık Performansının Dupont Finansal Analiz Tekniğiyle İncelenmesi". *International Review of Economics and Management*, 10(1), 1-17.
- DeFranco, L. A., & W. T. Lattin. (2004). *Hospitality Financial Management*, John Wiley & Sons Inc, New Jersey
- Elmas, B. (2016). *Finansal Tablolar Analizi*. Basım, Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık Ltd. Şti., Ankara.
- Erdoğan, C. Y. (2023). "Otomotiv Sektöründe Dupont Yöntemiyle Finansal Performans Değerlendirmesi: BIST Örneği". *İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(2), 582-608.
- European Environment Agency. (2024). *The European Environment—State and Outlook 2024* www.eea.europa.eu/en/analysis/publications/environmental-statement-report-2024
- European Commission. (2025). *Annual Single Market and Competitiveness Report 2025*. <https://single-market-economy.ec.europa.eu/document/download/e566634a-29cf-4adf-a98d>
- Gemici, E. ve Polat, M. (2019). Firma büyümesi ile karlılık arasındaki ilişki: Türkiye örneği. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı 37, 111-120. <https://doi.org/10.30794/pausbed.458303>
- Gül, M. (2025). Dupont Analizi Yöntemiyle tekstil sektörünün finansal performansının incelenmesi. *Ssd Journal*, 10(49), 206-215. <https://doi.org/10.14784/JFRS.2014117328.10.5281/Zenodo.15002633>

- Hanun, N. R., & Pradina, A. Y. (2025). Corporate governance, firm size and financial condition drive textile financial performance: Tata Kelola Korporasi, Ukuran Perusahaan, dan Kondisi Keuangan Mempengaruhi Kinerja Keuangan Industri Tekstil. *Indonesian Journal of Law and Economics Review*, 20(3). <https://doi.org/10.21070/ijler.v20i3.1504>
- Higgins, R. C. (2022). *Analysis for Financial Management* (13th ed.). McGraw-Hill.
- International Finance Corporation (IFC). (2023). *Annual Report 2023: Building a Better Future*. World Bank Group.
- İSO. (2023). *İstanbul Sanayi Odası Tekstil Sektör Raporları*. www.iso.org.tr. Erişim tarihi: 20.11.2023
- International Textile Manufacturers Federation (ITMF). (2023). *Annual Conference Report 2023: Digitalization & Circularity—Megatrends Shaping the Textile Industry*.
- Irmawan, I., & Irsan, M. (2023). Analisis kinerja keuangan dengan menggunakan metode Du Pont System pada perusahaan textile dan garmen yang terdaftar di BEI. *Jurnal Ilmiah Perpajakan (JIP)*, 1(1), 1–9.
- Intenza, M., Romano, M., Netti, A., & Saraò, C. P. (2025). Driving the financial performance of textile firms: The role of entrepreneurial ecosystems. *Journal of Small Business and Enterprise Development*, 32(5), 1175–1207. <https://doi.org/10.1108/JSBED-07-2024-0350>
- İstanbul Tekstil ve Hammaddeleri İhracatçıları Birliği (İTHİB). (2024). *Tekstil ve Hammaddeleri Sektör Raporu 2024*.
- ITMF. (2024). *Global Textile Industry Outlook*. International Textile Manufacturers Federation. <https://www.itmf.org> (30 Mayıs 2025)
- Jagels, M. G., & Coltman, M. M. (2004). *Hospitality Management Accounting* (8th ed.). Hoboken, NJ: John Wiley & Sons
- Karadeniz, E., Dalak, S., Beyazgül, M., & Günay, F. (2016). Konaklama ve yiyecek hizmetleri alt sektöründeki küçük, orta ve büyük ölçekli işletmelerin finansal performansının karşılaştırmalı tablolar analiz tekniği ile incelenmesi. *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, 18(3), 631–657.
- Karapınar, A., & F. Ayıkoğlu Z. (2012). *Finansal Analiz*, Gazi Kitabevi, Ankara
- Kawuri, A. L. (2022). Financial performance analysis using the dupont system method: A case study, *Proceedings of the 3rd asia pacific international conference on industrial engineering and operations, management*, September 13-15, 1256-1265
- Khan FU, Rehman K, Khan A, Ullah MA, Khan F, Alam M. (2022). Assessing and evaluating financial performance of textile companies using DuPont model: evidence from Pakistan. *J Posit School Psychol.* (8). Available from: <http://journalppw.com>.
- Korkmaz, M., & Güney, S. (2013). Hastanelerde mali performansın incelenmesi: Ümraniye Araştırma ve Uygulama Hastanesi üzerine örnek bir uygulama. *Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi*, 1(17), 148-164
- OECD. (2023). *Economic Outlook*. Erişim adresi: www.oecd.org (Erişim Tarihi: 1 Haziran 2024)
- OECD. (2024). *Economic Outlook and Consumption Trends in Europe*. <https://www.oecd.org> (Erişim Tarihi: 2 Haziran 2024)
- Omağ, A. (2014). Yüzde yöntemi ile analiz ve gıda sektörüne yönelik bir uygulama. *Finansal Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi*. 6 (11) ISSN 1309-1123, 65-82. <https://doi.org/10.14784/JFRS.2014117328>
- Özgülbaş, N. (2006). Türkiye’de kamu hastanelerinin finansal durum değerlendirmede kullanılabilecekleri bir yöntem: Trend analizi. *Muhasebe ve Finansman Öğretim Üyeleri Bilim ve Araştırma Derneği*, (29), 129-139
- Özgülbaş, N., Koyuncugil, A. S., Duman, R., & Hatipoğlu, B. (2008). Özel hastane sektörünün finansal değerlendirmesi. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, (40), 120- 131
- Özyürek, H., & Erdoğan, E. (2011). Finansal kurumlarda mali analiz ve bir uygulama. *Ekonomi Bilimleri Dergisi*. 3(2). 229-238.

- Penman, S. H. (2012). *Financial Statement Analysis and Security Valuation*. 5th edition. McGraw-Hill Higher Education
- Putri, D. N., Syarief, M. E., & Mayasari, I. (2023). Analisis Du Pont System Pada Perusahaan Sektor Tekstil Yang Terdaftar Di Issi Periode 2017-2022 . *Journal of Applied Islamic Economics and Finance*, 3(3), 569–578. <https://doi.org/10.35313/jaief.v3i3.5491>
- Rajan, R. G., & Zingales, L. (1995). What do we know about capital structure? Some evidence from international data. *Journal of Finance*, Vol. 50, No. 5, 1421-1460. <https://doi.org/10.1111/j.1540-6261.1995.tb05184>
- Saddiqa, A., Saleem, R., & Khan, I. M. (2024). The impact of capital structure, firm size, and liquidity on financial performance in the textile industry. *Contemporary Issues in Social Sciences and Management Practices*, 3(3), 122–132. <https://doi.org/10.61503/cissmp.v3i3.208>
- Sangadji, N., Hermuningsih, S., & Rinofah, R. (2025). Profitability, firm size, and liquidity as determinants of firm value: Evidence from Indonesia's textile and garment sector. *MAKSIMUM: Media Akuntansi Universitas Muhammadiyah Semarang*, 15(1), 20–29. <https://doi.org/10.26714/MKI.15.1.2025.20-29>
- Şen, L., Zengin, B., & Yusubov, F. (2015). Otel işletmelerinde finansal analizlere ilişkin bir örnek olay incelemesi. *İşletme Bilimi Dergisi*, 3(1), 64-85
- TCMB. (2024). *Aylık Ekonomik Göstergeler Raporu*. Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası. <https://www.tcmb.gov.tr> (Erişim Tarihi: 5 Haziran 2024)
- TGSD. (2023). *Türkiye Giyim Sanayicileri Derneği Yayınları*. <https://www.tgsd.org.tr> (Erişim Tarihi: 5 Haziran 2024)
- TGSD. (2024). *Türkiye Hazır Giyim ve Konfeksiyon Sektör Raporu*. Türkiye Giyim Sanayicileri Derneği. <https://www.tgsd.org.tr> (Erişim Tarihi: 5 Haziran 2024)
- Tijiang, B., Sudirman I., & Efendy, T. (2020). Analysis of Dupont System in Measuring the Financial Performance. *IOSR Journal of Business and Management*, 22(10), 53-58. <https://doi.org/10.9790/487X-2210085358>
- Titman, S., & Wessels, R. (1988). The determinants of capital structure choice. *Journal of Finance*, 43(1), 1–19. <https://doi.org/10.1111/j.1540-6261.1988.tb02585.x>
- Toroslu, V., & Durmuş, C. N. (2013). *Finansal Tablolar Analizi: Kavramlar-analiz Teknikleri*. 1. Baskı. Ankara: Seçkin Yayınevi
- TÜİK. (2024). *Tüketici Fiyat Endeksi ve Üretici Fiyat Endeksi Verileri*. Türkiye İstatistik Kurumu. <https://www.tuik.gov.tr> (Erişim Tarihi: 5 Haziran 2024)
- United Nations Industrial Development Organization (UNIDO) (2023). *Industrial Development Report 2023: Turning Challenges into Sustainable Industrial Development*.
- United Nations Industrial Development Organization (UNIDO). (2024). *Annual Report 2024*.
- Wahlen, J. M., Baginski, S. P., & Bradshaw, M. T. (2023). *Financial reporting, financial statement analysis, and valuation: A strategic perspective* (10th ed.). Cengage Learning.
- World Bank. (2023). *World Development Report*. <https://www.worldbank.org> (Erişim Tarihi: 5 Haziran 2024)
- World Trade Organization (WTO). (2024). *World Trade Organization Annual Report 2024*.
- Yenisu, E. (2019). Finansal tabloların oran analizi ile incelenmesi: Adese örneği. *Aksaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3(1), 19-45. <https://doi.org/10.38122/ased.537634>